

Citation:

Karasiński, A. (2018). Słotwórstwo gegijskie XVII wieku. *Slavia Meridionalis*, 18. <https://doi.org/10.11649/sm.1658>

Artur Karasiński

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Słotwórstwo gegijskie XVII wieku¹

Współczesny język albański można podzielić na dwa główne kompleksy dialektalne: gegijski (alb. *gegë/gegërisht*) na północy Albanii, w Kosowie, w części Macedonii oraz toskijski (alb. *toskë/toskërisht*) na południu Albanii, we Włoszech i w Grecji. Umowna linia dzieląca dwa dialekty przebiega wzdłuż rzeki Shkumbin (alb. Shkumbini), która przecina współczesną Albanie mniej więcej w połowie. Teren ten stanowi w tradycji dialektologii albańskiej pas dialektów przejściowych. Dialekty gegijskie i toskijskie nie są jednolite. Norme od zakończenia II wojny światowej i dojścia do władzy komunistów z Enverem Hoxhą na czele, który pochodził z Gjirokastry², stanowi dialekt toskijski.

Dialekt gegijski ma wiele poddialektów, które można ogólnie podzielić na gegijskie północno-zachodnie (Szkodra, Përreth), gegijskie północno-wschodnie (Albania północno-wschodnia i Kosowo), gegijskie centralne (teren pomiędzy rzekami Ishëm i Mat aż po tereny rejonu Macedonii północno-wschodniej

¹ Artykuł powstał w ramach realizacji projektu „Tendencje rozwojowe słotwórstwa albańskiego od XVI do XXI wieku w czasie i przestrzeni”, sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki, nr UMO-2013/09/D/HS2/02779. Kierownik projektu: dr Artur Karasiński.

² W Gjirokastrze używano dialektu toskijskiego.

This work was supported by a grant from National Science Centre in Poland (no. UMO-2013/09/B/HS2/02779).

Competing interests: no competing interests have been declared.

Publisher: Institute of Slavic Studies, Polish Academy of Sciences.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 3.0 PL License (creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/), which permits redistribution, commercial and non-commercial, provided that the article is properly cited. © The Author(s) 2018.

w tym Dibra i Tetovo), gegijskie południowe (Durrës, oraz częściowo Tirana). Do gegijskich zaliczyć należy także dialekt wsi Arbanasi na wybrzeżu chorwackim, w której osiedlili się uchodźcy z Tivaru (Czarnogóra) w XVIII wieku (dialekt izolowany, liczba użytkowników ok. 2 tysięcy).

Dialekty gegijskie ujmowane często za pomocą jednego wspólnego terminu – *gegërishtja* stanowią trzon literackiego rozwoju i w nich powstały największe dzieła zarówno wczesnej czy starej³ literatury albańskiej, jak i dwudziestowiecznej – chociażby dzieło *Lahuta e Malcis* Gjergja Fishty, uznawane za albański poemat narodowy.

Wszystkie przeanalizowane utwory cechuje względna jedność czasu i miejsca. Wszyscy autorzy pochodzą z północnej Albanii i posługują się zbliżoną odmianą

³ Mahir Domi w swej *Historii literatury albańskiej*, wydanej w 1974 roku za starą literaturę albańską uznaje okres od jej początków do czasu odrodzenia narodowego na ziemiach albańskich – Rilindji, która, jak wiele ruchów narodowościowych doby romantyzmu, miała swój wyraźny wydzźwięk także w literaturze. Domi nie zakreśla dokładnie początku okresu narodzin literatury albańskiej. Podana zostaje ogólna charakterystyka czasowa mówiąca o narodzinach literatury albańskiej pod koniec XIII wieku, co wydaje się czasem stosunkowo wczesnym, gdyż po dziś dzień za najstarszy zachowany tekst w języku albańskim uchodzi formuła chrztu, datowana na 1462 rok (Elsie, 2004a, s. 18–20), a pierwsza zachowana książka, jak już wspomniano powyżej to rok 1555. Wyraźnie za to zostaje zarysowana granica tego co możemy uznać za „starą” literaturę albańską, rozwijającą się w dobie społeczeństwa feudalnego na ziemiach albańskich. Zostaje tu podana data 1836, czyli rok wydania Pieśni Milosao Jeronima de Rady.

Inaczej starą literaturę albańską klasyfikuje Mahmud Hysa w *Historii literatury albańskiej* z 1983 roku, zaliczając twórczość doby XVI i XVII wieku do tzw. drugiej fazy literackiej. Wcześniej wyszczególnia fazę pierwszą, gdzie umieszcza autorów pochodzenia albańskiego, ale nietworzących jeszcze w języku albańskim, takich jak: Gazulli, Marulli, Becichemi, Barleti. Okres ten poprzedza tzw. fazą przedliteracką, do której zalicza pierwsze wzmianki o języku albańskim i pierwsze dokumenty zawierające słowa i pojedyncze zdania w języku albańskim (albańska formuła chrztu 1462, słowniczek albański Arnolda von Harffa, 1497). Ową drugą fazę literacką kontynuuje w klasyfikacji Hysy faza trzecia, do której zalicza on całą literaturę XVIII i XIX wieku, w tym także literaturę Arbarezów z Włoch (Brancato, Figlia, Barcia, Variboba, Barbaci Chetta i Dara starszy).

Robert Elsie, wybitny albanolog pochodzący z Kanady, w swej *Historii literatury albańskiej* za wczesną literaturę albańską uznaje dzieła powstałe w wiekach XVI i XVII, począwszy od pierwszej zachowanej książki – Mszalu Gjona Buzuku (1555), poprzez katechizm Lekë Matrengi oraz dzieła Pjetera Budi, słownik Franga Bardhi i *Cuneus Prophetarum* Pjetëra Bogdani. Rozdział ten uzupełnia Elsie jeszcze wzmiankami o pomniejszych pracach siedemnastego stulecia, ograniczając je czasowo do przełomu wieków XVII i XVIII. Kolejne etapy klasyfikacji Elsie’ego, jak *Literatura kręgu islamu* (literatura bejtedżinów) i dalej *Literatura włosko-albańska* wykraczają już poza ramy wczesnej literatury albańskiej i stanowią charakterystykę wieków XVIII i XIX.

Jeszcze inaczej starą literaturę albańską klasyfikuje Zeqirja Neziri. Wyróżnia cztery okresy: literacka spuścizna średniowiecza (albańskie świadectwa językowe, artefakty literackie), spuścizna literacka doby humanizmu, katolicka i barokowa spuścizna literacka oraz spuścizna klasycystyczna, zawierająca elementy racjonalizmu, oświecenia, rokoko. Włącza tu też literaturę bejtedżinów.

dialektu gegijskiego. Wszystkie utwory powstały i zostały wydane w XVII wieku. Dialekt gegijski języka albańskiego tego okresu można go uznać za standard używany w środowisku kleru katolickiego w regionie północnej Albanii. Współczesny język albański zawiera formacje słotowórcze właściwe obu głównym dialektom. Badanie ma zweryfikować konstrukcje występujące w tekstach XVII wieku. Część z nich została zapewne do dziś zapomniana, część z nich także i w czasie powstawania tych tekstów nie była prawdopodobnie w powszechnym użyciu. Artykuł wpisuje się w założenia projektu „Tendencje rozwojowe słotowórstwa albańskiego od XVI do XXI wieku w czasie i przestrzeni”.

Przeanalizowano:

1. Pjetër Budi 1618, *Dottrina Christiana* (alb. *Doktrina e Kërshtenë*; tłumaczenie katechizmu św. Roberta Bellarmine).

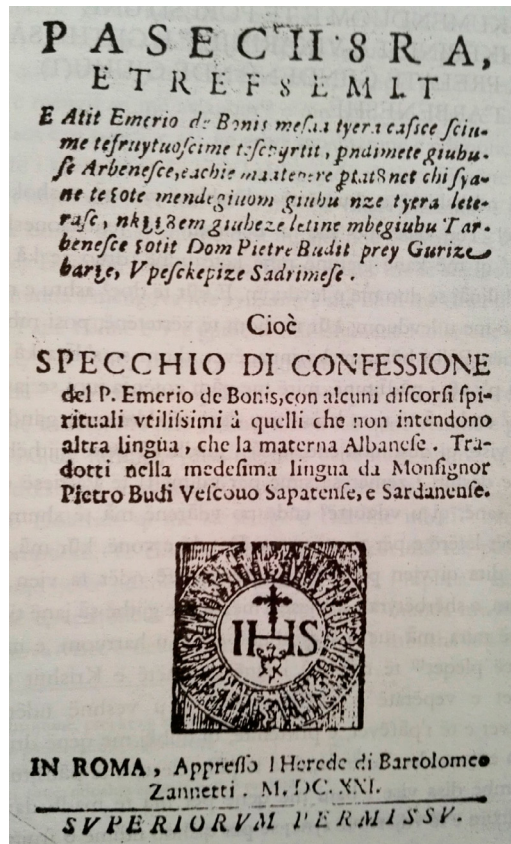

Fot. 1. Strona tytułowa oryginalnego egzemplarza *Dottrina Christiana* (alb. *Doktrina e Kërshtenë*), przechowywanego w Newberry Library w Chicago. Kolekcja specjalna księcia Luisa Luciena Bonaparte (Budi, 1618)

Pełen tytuł: *Dottrina Christiana. Composta per ordine della fel.me. Di Papa Clemente VIII. Dal. R. P. Roberto Bellarmino Sacerdote della Compagnia di Giesv. Adesso Cardinale di Santa Chiesa del Titolo di S. Maria in Via. Tradotta in lingua albanese. Dal Rever. Don Pietro Bvdi da Pietra Bianca. In Roma, Per Bartolomeo Zannetti. 1618. Con Licenza de' Superiori.*

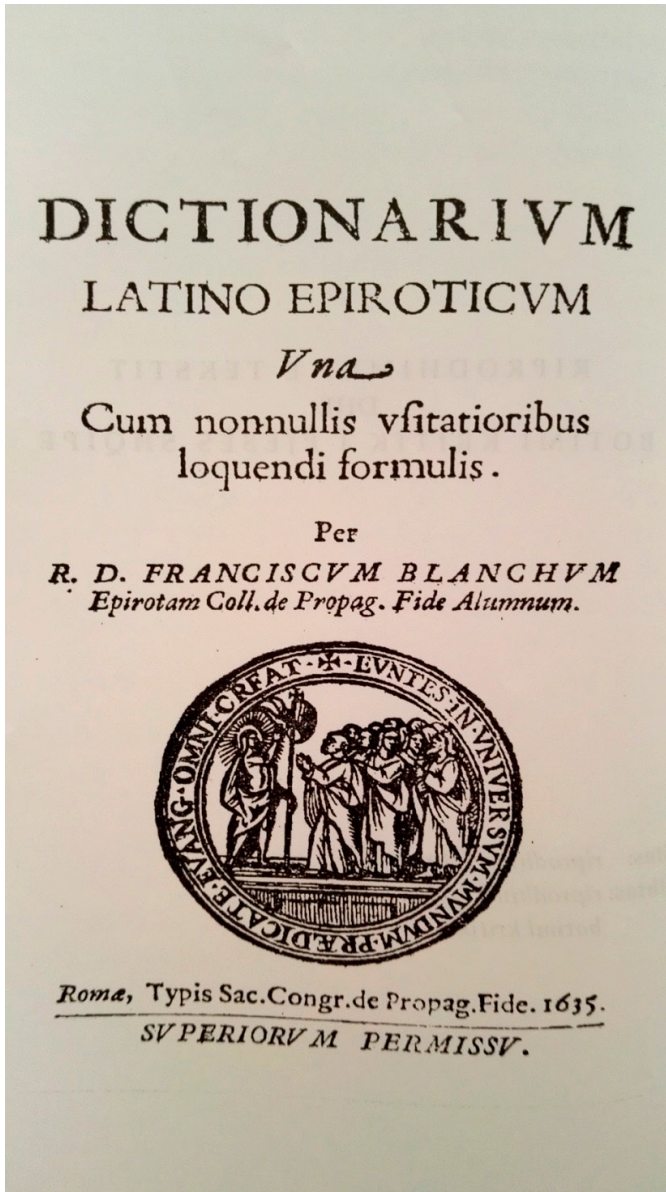
(Doktryna chrześcijańska, ułożona dla uczczenia świetlanej pamięci Papieża Klemensa VIII, przez Roberta Bellarmine, księdza jezuickiego, obecnie kardynała świętego kościoła Św. Marii Podróżnej. Przetłumaczona na język albański przez wielbnego Don Pjetra Budi z Białego Kamienia. W Rzymie, przez Bartolomeusza Zannetti 1618. Za przyzwoleniem zwierzchności.)

2. Pjetër Budi 1621, *Speculum Confessionis* (alb. *Pasëqyra e t'rrëfyemit*; pol. *Zwierciadło spowiedzi*).

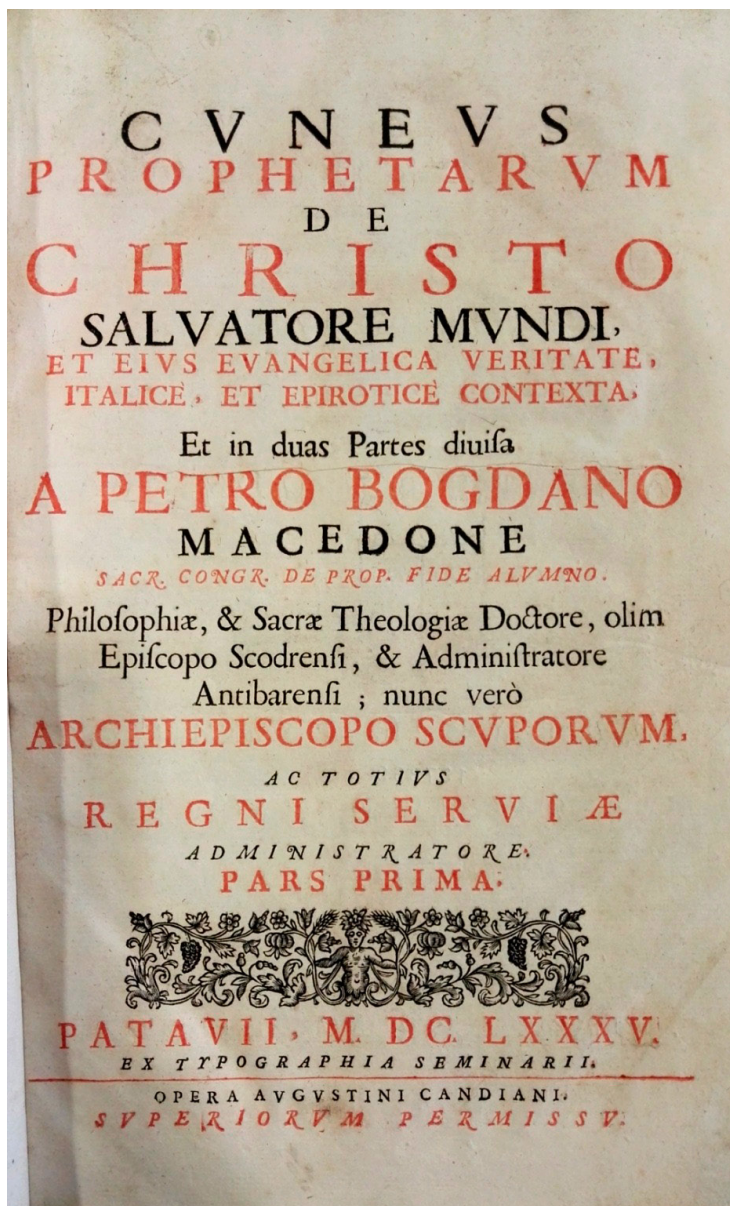

Fot. 2. Strona tytułowa *Pasëqyra e t'rrëfyemit* (Ismajli, 2000, s. 165)

3. Frang Bardhi 1635, *Dictionarium Latino – Epiroticum, una cum nonnullis usitatoribus loquendi formulis*, Romae 1635 (Słownik łacińsko-epirocki oraz kilka powszechnych zwrotów).

Fot. 3. Strona tytułowa *Dictionarium Latino – Epiroticum* (B. Demiraj, 2008, s. 68)

4. Pjetër Bogdani 1685, *Cuneus Prophetarum*.

Fot. 4. Strona tytułowa *Cuneus Prophetarum* egzemplarza przechowywanego w Newberry Library w Chicago, pochodzącego z kolekcji specjalnej księcia Luisa Luciena Bonaparte (Bogdani, 1685)

Pełen tytuł: *Cuneus Prophetarum: Cvnevs prophetarvm de Christo salvatore mvndi et eivs evangelica veritate, italice et epirotice contexta, et in duas partes diuisa a Petro Bogdano Macedone, Sacr. Congr. de Prop. Fide alvmino, Philosophiae & Sacrae Theologiae Doctore, olim Episcopo Scodrensi & Administratore Antibarensi, nunc vero Archiepiscopo Scvporvm ac totivs regni Serviae Administratore.*

(Oddział proroków Chrystusa, Zbawiciela świata, i jego ewangelicznej prawdy, wydany po włosku i epirocku i podzielony na dwie części, przez Pjetra Bogdani z Macedonii, ucznia Świętej Kongregacji Krzewienia Wiary, doktora filozofii i teologii, uprzednio biskupa Szkodry i administratora Antivari, a obecnie Arcybiskupa Skopie i administratora całego królestwa Serbii.)

Badanie pierwszych ciągłych tekstów albańskich stanowi trudne zadanie z kilku powodów. Przede wszystkim materiału językowego do analizy porównawczej jest stosunkowo niewiele i trudno scharakteryzować możliwie kompletny system słowotwórczy tego okresu. Ponadto początki tekstów pisanych w języku albańskim to głównie literatura religijna, a jej zakres leksykalny jest zdeterminowany tym faktem. Większość zachowanych dzieł tego okresu to wreszcie teksty pisane dialektem gegijskim, który od początków literatury albańskiej był używany w północnoalbańskim kręgu katolickim, którego główny ośrodek religijny i kulturowy stanowiła Szkodra. I w końcu, co podkreśla także Rexhep Ismajli (Ismajli, 2000), należy zaznaczyć, że pierwsze zachowane albańskie dzieła autorstwa Gjona Buzuku i Lekë Matrengi zostały już dostatecznie zbadane przez wielu albanologów i opublikowane wraz z opisem filologicznym i odpowiednią transkrypcją. Nie stało się tak jeszcze ze wszystkimi tekstami Pjetra Budiego i dziełem *Cuneus Prophetarum* Pjetra Bogdaniego. W tych przypadkach są to w większości wydania fototypiczne albo tłumaczenia na współczesny język albański.

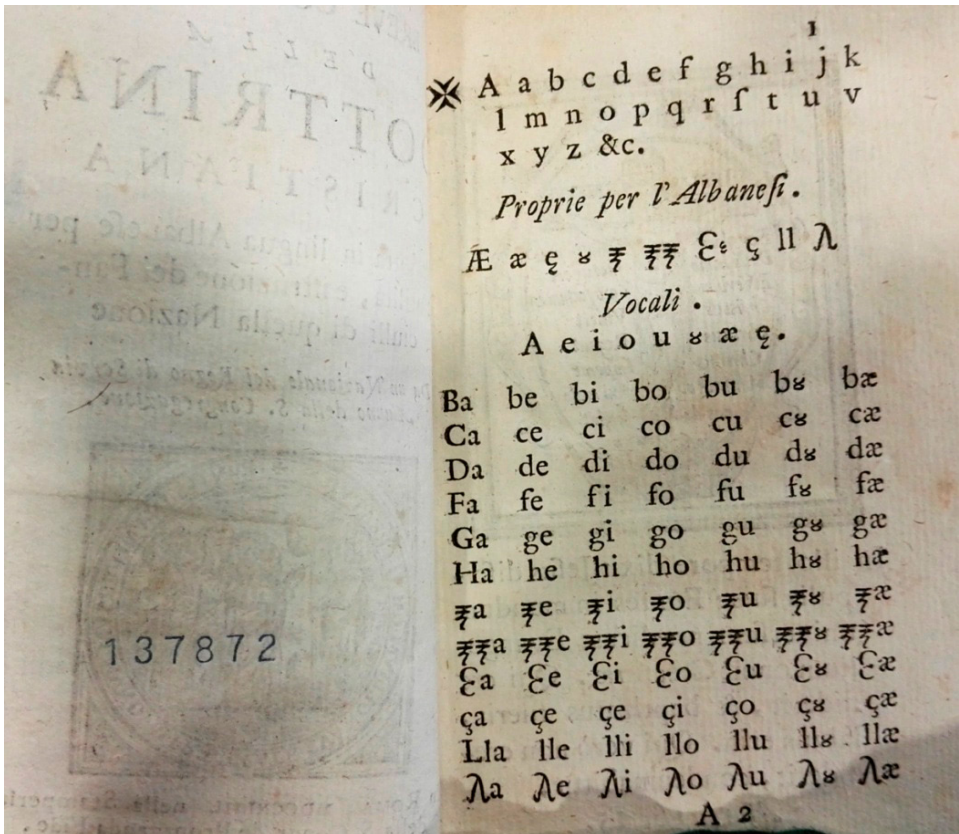
Jak podkreśla Rexhep Ismajli, zwykło się powtarzać, że albańska proza osiąga wysoki poziom emancypacji za sprawą tekstów Pjetra Bogdaniego, i jest to niewątpliwie prawda. Jednak równie wysoki poziom, jak wykazują Riza (Riza, 1978, s. 117) i Svane (Svane, 1982, s. 193–211), osiąga wcześniej Pjetër Budi.

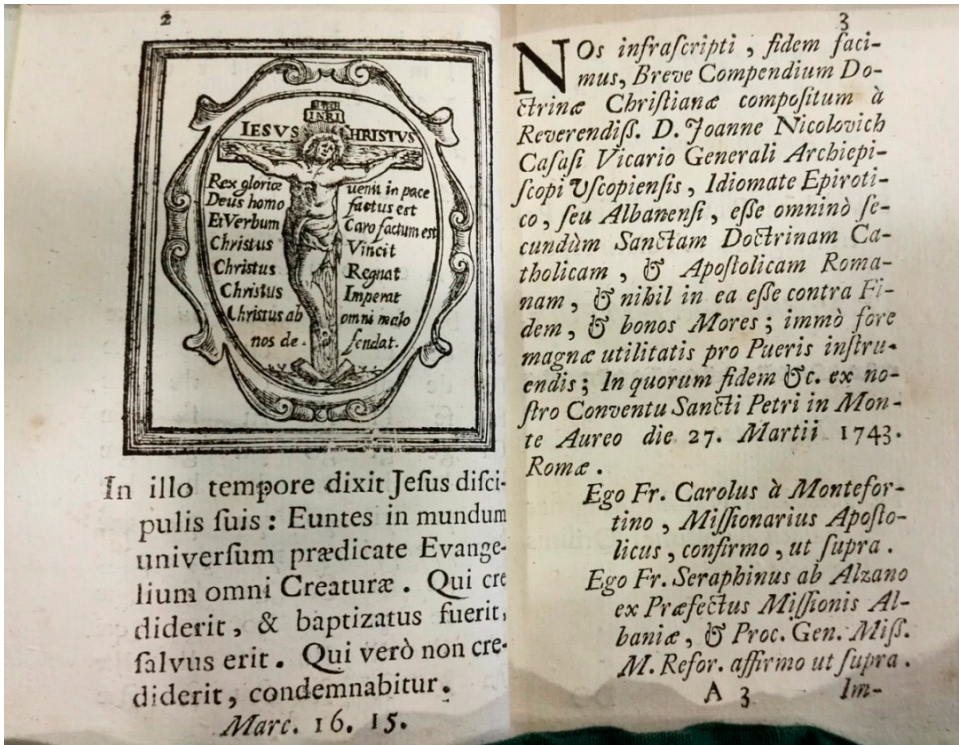
Fot. 5. Grzbiet oryginalnego egzemplarza *Dottrina Christiana*, przechowywanego w Newberry Library w Chicago. Kolekcja specjalna księcia Luisa Luciena Bonaparte (Budi, 1618)

Język Pjetra Budi określany jest przez wielu badaczy wczesnych tekstów albańskich, takich jak: Cipo (1972, s. 61–66), Svane (1982, s. 193–194), Riza (1978, s. 117) czy Ismajli (2000), jako archaiczny dialekt gegijski. Çabej zauważa, że Budi starał się pisać w „swoistym standardzie literackim, a nie wyłącznie w swoim dialekcie” (Elsie, 2004a, s. 46) (Budi pochodził ze wsi Guri i Bardh w centralnej części Gór Północnoalbańskich, zwanych Alpet Shqiptare). Trudno jednak mówić o standardzie literackim w przypadku tylko dwóch tekstów (Buzuku i Matrëngi) wydanych przed publikacjami Budiego. Przy czym tylko *Mszał Buzuku* został napisany w starszym gegijskim, natomiast tłumaczenie *Katechizmu* Jacoba Ledesmy wykonał Matrënga w dialekcie arbaresz. Za-

równy język, jak i alfabet użyte do zapisu tych dzieł różnią się znacznie. Być może w tamtym czasie powstawały inne teksty pisane w języku albańskim, głównie dialekcie gegijskim (najprawdopodobniej różnego rodzaju teksty o charakterze administracyjnym, listy i inne teksty sakralne mogły wtedy istnieć i być w powszechnym obiegu), jednak brak tego typu zachowanych do dziś zabytków z tego okresu nie pozwala na stwierdzenie istnienia standardu literackiego właściwego dla czasów Pjetra Budi i okresu sprzed jego twórczości. Natomiast można mówić o pewnej formie standardu literackiego języka gegijskiego w odniesieniu do wszystkich zabytków gegijskich starej literatury albańskiej właściwej dla północnoalbańskiego, katolickiego kręgu gegijskiego, czyli łącznie w odniesieniu do twórczości Gjona Buzuku, Pjetra Budi, Franga Bardhi i Pjetra Bogdani (lata 1555–1685).

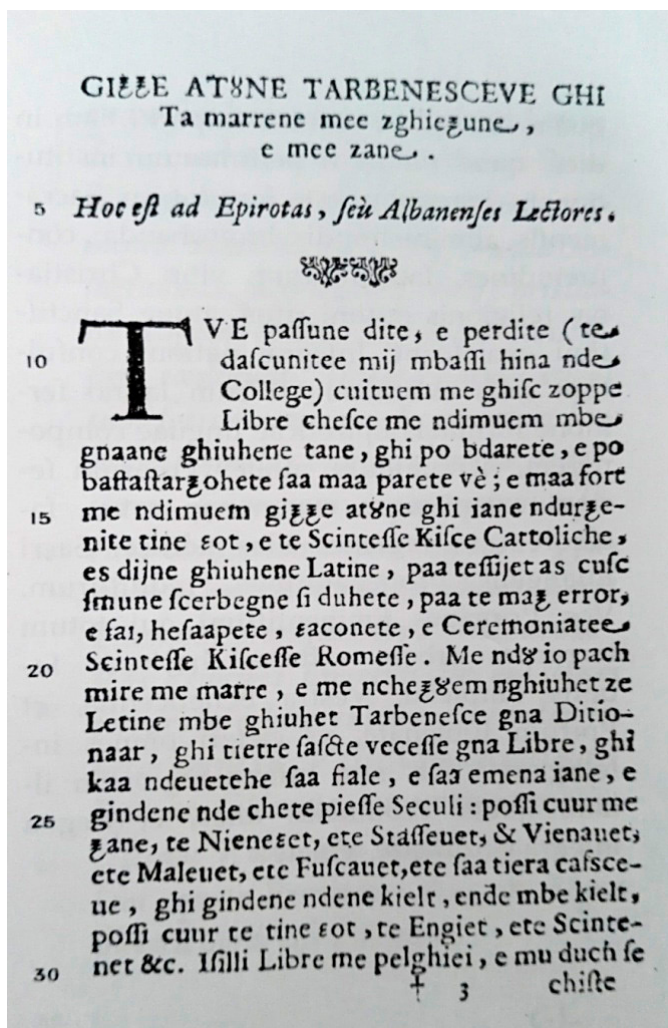
Fot. 6. Alfabet w *Dottrina Christiana* (Budi, 1618)

Fot. 7. Fragmenty łacińskie *Dottrina Christiana* (Budi, 1618)

Robert Elsie w *Historii literatury albańskiej* podkreśla, że zarówno albańskie tłumaczenie Budiego *Katechizmu Bellarmine*, jak i późniejsza publikacja z roku 1621, składająca się z tekstów: *Rituali Roman*, *Kush thotë Meshë këto kafshë i duhetë të shërbyem* i analizowana tu pod kątem słotwórczym *Pa-sëqyra e t'rrëfyemit*, a co ważniejsze dodatki, postscripta, przypisy oraz poezja Pjetra Budi publikowana w tych pozycjach (łącznie ponad sto stron), ujawniają niebagatelny talent autora oraz wyrobiony język i oryginalny styl. Język nie jest co prawda jeszcze na tyle bogaty, wyszukany i abstrakcyjny jak u Bogdaniego. Mimo iż Bogdani uchodzi za autora pierwszego dzieła autorskiego, to nie można w przypadku Budiego ograniczać się do stwierdzenia, że był on tylko tłumaczem sakralnej literatury łacińskiej na język albański. Jego zasługi i wkład do wczesnej literatury albańskiej są niezaprzeczalne, a nie można także zapominać o zasługach politycznych i o podziemnej walce z panującym wówczas na Bałkanach jarzmem osmańskim (Elsie, 2004a, s. 40–42).

Słownik łacińsko-epirocki Franga Bardhi jest pierwszym⁴ dziełem leksykograficznym w historii albańskiej spuścizny literackiej. Dla pracy stanowi bogate źródło materiału i daje pełniejszy obraz systemu słotwórczego języka albańskiego w XVII wieku.

Fot. 8. Początek przedmowy Franga Bardhi do *Dictionarium Latino – Epiroticum* (B. Demiraj, 2008, s. 74)

⁴ Pomijam tu słowniczek Arnolda von Harffa z 1497 roku, który liczył zaledwie 26 słów, 8 zdań i 12 liczebników tłumaczonych z języka albańskiego na niemiecki.

	22	E	E
		E	E
	5	E Brius, ebrio . Ebriofus . Ecce via . Ecce, ecco . Echo . Edere . Egenus . Egestas . Eicere . Eiulatio . Elatus . 15 Elecmofyna . Emerere . Emouere . Emungere nafum . 20 Enim, percioche . Ens . Enfis . Eo tempore . Epirus . 25 Epifcopus . Epiftola . Epirote . Equa, caualla .	I Deem . Iſchedeem . Ge vɛɛ . Ge, Turciçd gioze . Me grane . Ai ghi chaa vevioie , neuoies . Neuoia . Menziere iaſte . Vuaai . Maɛɛstuer . Lemoſcena . Me bleem . Melecundune . Me fr'8m hundecet . 20 Praſta . Caſſce . Scpata . Ndate Moð . Arbeni . 25 Vpeſchep . Lettere . Iarbenefce , Turciçd Armautlar . Pella . Equa,
	30		

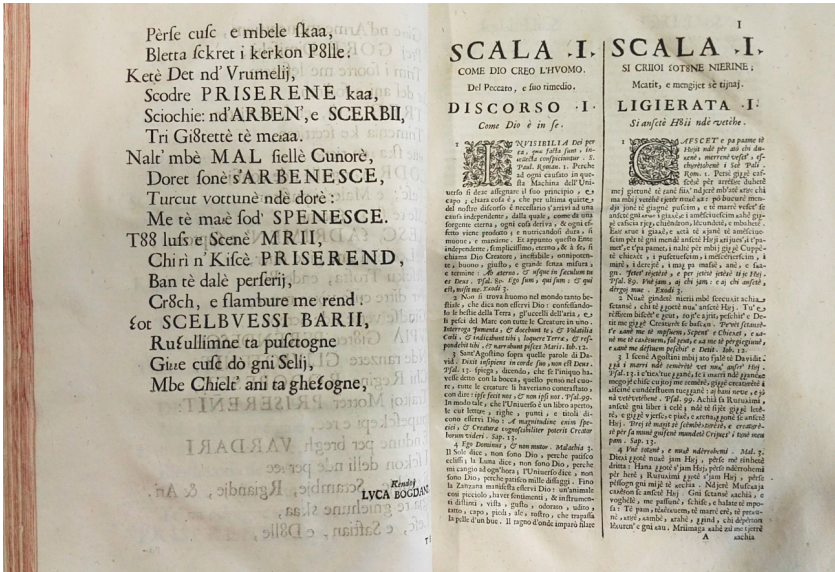
Fot. 9. Strona 30 słownika Franga Bardhi, opracowanie fototypiczne (B. Demiraj, 2008, s. 140)

Elsie zauważa, że słownik Bardhiego jest najważniejszy spośród dwudziestu dwóch słowników albańskich, jakie powstały przed rokiem 1850 (Elsie, 2004a, s. 55). Podkreśla też, że był dość powszechny: „w 1759 roku w magazynach Kongregacji Krzewienia Wiary w Rzymie było około 360 egzemplarzy tej książki” (Elsie, 2004a, s. 56).

Dzieło *Cuneus Prophetarum* Pjetra Bogdaniego uchodzi za najbardziej oryginalny utwór wczesnej literatury albańskiej. Określane jest mianem traktatu teologicznego. Nie jest to już tłumaczenie tekstu łacińskiego innego autora, lecz autorski utwór Bogdaniego. Dzieło jest dwujęzyczne. W paralelnych kolumnach widnieje tekst albański i jego łaciński odpowiednik. Pierwotnie utwór zawierał tylko wersję albańską, lecz nie został dopuszczony do druku przez Kongregację Krzewienia Wiary bez tłumaczenia na język łaciński.

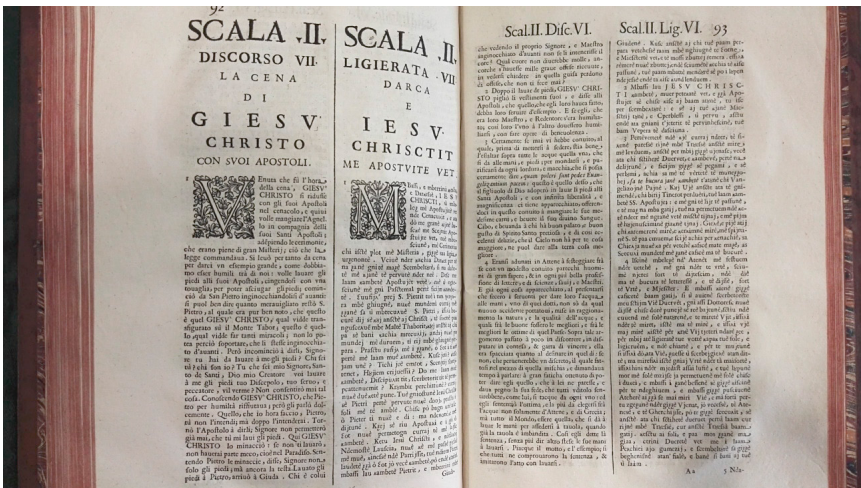
22	E	E
	E	E
5	E Brius, ebrio . Ebriofus . Ecce via . Ecce, ecco . Echo . Edere . 10 Egenus . Egestas . Eicere . Eiulatio . 15 Elatus . Eleemosyna . Emere . Emouere . Emungere nasum . 20 Enim, percioche . Ens . Ensis . Eo tempore . Epirus . 25 Episcopus . Epistola . Epirote . Equa, caualla . 30	I Deeim . Ischedeem . Ge vεα . Ge, Turcicè gio re . <i>Me grane .</i> <i>Ai ghi chaa neuoie ,</i> <i>neuoies .</i> <i>Neuoia .</i> <i>Menziere iaste .</i> <i>Vuaai .</i> <i>Maεstuer .</i> <i>Lemoscena .</i> <i>Me bleem .</i> <i>Meelecundune .</i> <i>Me fr&g'm hunduect .</i> 20 <i>Prastu .</i> <i>Caffce .</i> <i>Sepata .</i> <i>Ndate Mos .</i> <i>Arbeni .</i> 25 <i>Vpeschep .</i> <i>Lettere .</i> <i>Iarbenesce , Turcicè</i> <i>Arnautlar .</i> <i>Pella .</i> Equa,

Fot. 10. Strony *Cuneus Prophetarum* – oryginalny egzemplarz przechowywany w Newberry Library w Chicago, kolekcja specjalna księcia Luisa Luciena Bonaparte (Bogdani, 1685)

Fot. 11. Strony pierwszego rozdziału *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685)

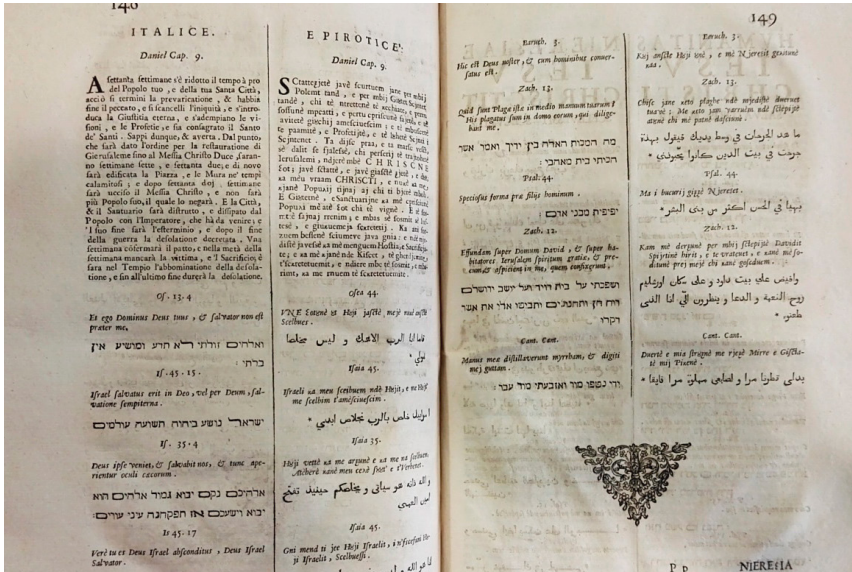
Elsie pisze o *Cuneus Prophetarum*, że jest to „humanistyczne dzieło okresu barokuro nasycone tradycją filozofii Platona, Arystotelesa, św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu. Filologicznym celem Bogdaniego jest poznanie Bogiana i rozwikłanie problemu istnienia – rozważa go w sposób rozsądny i inteligentny” (Elsie, 2004a, s. 64).

Fot. 12. Strony drugiego rozdziału *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685)

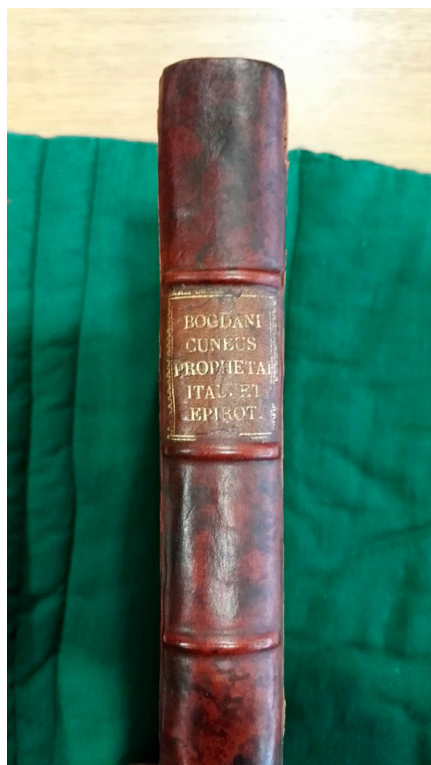
Fot. 13. Ozdobna rycina z wizerunkiem Najświętszej Maryi Panny, *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685)

Fot. 14. Strony z tekstem Księgi Daniela po hebrajsku i po arabsku. *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685)

Fot. 15. Strony z tekstem po hebrajsku, arabsku, włosku i albańsku. *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685)

Fot. 16. Grzbiet oryginalnego wydania *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685)

Dzieło składa się z dwóch tomów podzielonych na kształt Pisma Świętego na treści dotyczące Starego Testamentu: *Si criioi eotüne nierine* (Jak Bóg stworzył człowieka), *Profetiite, e metaforat' e tüne per mbij t' arżunite Messisse CHRICTIT Scelbuessit sceculit* (Prorocy i używane przez nich metafory dotyczące przyjścia Mesjasza), *Ieta e Profetevet me Profetiite tüne* (Żywoty proroków i ich przepowiednie), *Ieta e ğiete Sibilavet, e kankete tüne* (Żywoty dziesięciu Sybilli) i treści dotyczące Nowego Testamentu: *Ieta e Iesu Christit scelbues vertetit Messii* (Życie Jezusa Chrystusa), *E mreculiit e Iesu Christit eotit tine* (Cuda Jezusa Chrystusa), *Pessimi e mortia e eotit tine Iesu Christ* (Cierpienia i śmierć Jezusa Chrystusa), *Se ngjallunit e se arżunit se düiti, te Christit scelbues* (Zmartwychwstanie i drugie przyjście Zbawiciela). Część druga zawiera także tłumaczenie z Księgi Daniela 9,24–26 w ośmiu językach: łacińskim, greckim, ormiańskim, syryjskim, hebrajskim, arabskim, włoskim i albańskim⁵.

⁵ Więcej o arcydziele Pjetra Bogdani zob. Elsie, 1995, 2004a; Ismajli, 2000; Rugova, 1982.

Przeanalizowany materiał stanowiący nowo powstałe jednostki leksykalne wyekscerpowany z powyższych pozycji został sklasyfikowany w pierwszej fazie jako wynik składni morfemicznej. Efektem klasyfikacji jest zestaw formantów, które w wyniku procesu derywacji pełnią funkcję semantyczną oraz zestaw formantów, które nie wnoszą do nowej jednostki leksykalnej zmiany znaczenia i pełnią wyłącznie funkcję składniową. W pierwszej kolejności wyszczególnione zostały formanty pełniące funkcję semantyczną. Uwzględniony został także podział formantów zgodny z modelem, zakładający wyszczególnienie kategorii argumentowych i predykatowych. W dalszej kolejności wyszczególnione zostały formanty słowotwórcze niezmienniające znaczenia podstawy słowotwórczej wyrazu motywującego, a jedynie jego charakterystykę kategorialno-gramatyczną, powodującą zmianę klasy części mowy nowo powstałej jednostki leksykalnej. Pisownia wszystkich przytoczonych przykładów odpowiada transkrypcji przeprowadzonej przez Rexhepa Ismajli (Ismajli, 2000).

Formanty będące wykładnikami kategorii argumentowych:

Agens⁶

-ār[ø]

kapucār ‘szewc’ ← *kapucë* ‘buty’ (tosk. *këpucar* ← *këpucë*)

konfesionār ‘spowiednik’ ← *konfesion* ‘spowiedź’

kopështār ‘ogrodnik’ ← *kopështë* ‘ogród’

shkollār ‘uczony’ ← *shkollë* ‘szkoła’

-at[ë]

gjukatë ‘sąd, organ, który sądzi’ ← *gjuk/oj* ‘sądzić’

-er[ø] (wariant -ier[ø])

kamerier ‘sługa pokojowy, dziś kelner’ ← *kamër / kamrë* ‘komnata (np. w pałacu)’

-nik[ø]

haraçnik ‘ten co ściągą haracz’ ← *haraç* ‘haracz’

kamatnik, (pl. *kàmatnikëvet*) ‘lichwiarz’ ← *kamate*, pl. *kamatëvet* ‘odsetki, lichwa’

⁶ Maldjewa definiuje kategorię agensa w następujący sposób: Agens (Ag) – (pierwsza) pozycja dla argumentu przedmiotowego przy (możliwie prostym) predykcje kauzacji, działania, czynności (‘x działa / robi coś / powoduje, że dzieje się (staje się) coś’). Jest to czynność samoistna, niewynikająca z działania żadnych zewnętrznych sił fizycznych (por. Grochowski, 1975; Maldjewa, 2009, s. 44).

shtraznik ‘strażnik’ ← *shtrazë* ‘straż’ (derywat nie występujący w innych słownikach j. alb. kalka ze słowiańskiego)

-ës[ø] (warianty: **-ues[ø]**, **-yes[ø]**)

detorës ‘dłużnik’ ← *deturë* ‘dług’

dobitës ‘ten, kto zyskuje’ ← *dobi* ‘zysk, korzyść’

dhanës ‘dawca’ ← *dhanë* (jap) ‘dany’

gjukatësi ‘sędzia’ ← *gjytkatjë*, *-a* ‘sąd’

krijues ‘twórca’ ← *krij/oj* ‘tworzyć’

pl. *shkruoset* ‘pisarze’ ← *shkr/uem* ‘pisać’

-târ[ø] (warianty: **-ëtâr[ø]**, **-atâr[ø]**) – w zapisie Franga Bardhi *-taar*, **-itâr[ø]**)

derëtâr ‘odźwierny’ ← *derë*, *-a* ‘drzwi’

luftëtâr ‘wojenny’ ← *luftë*, *-a* ‘wojna, walka’

këshilltâr ‘doradca’ ← *këshill*, *-i* ‘rada’

peshkëtâr ‘rybak’ ← *peshk*, *-u* ‘ryba’

shtampatâr ‘drukarz’ ← *shtamp*, *-a* ‘druk’

tregëtâr ‘tragarz, handlowiec’ ← *treg*, *-u* ‘targ’

Jedynie w słowniku Franga Bardhi pojawia się wariant **-itâr[ø]**:

banjitâr ‘łazienny’ ← *banjë*, *-a* ‘łaznia’

-tuer[ø] (warianty: **-ëtuer[ø]**, **-etuer[ø]**, współcześnie w tosk. sufiks **-tor[ø]**)

arkëtuer ‘łuczniczka’ ← *ark*, *-u* ‘łuk’

damëtuer ‘szkodnik’ ← *dam* ‘szkoda’

kangëtuer ‘pracownik’ ← *kangë*, *-a* ‘pieśń, piosenka’

punëtuer ‘pracownik’ ← *punë*, *-a* ‘praca’

W materiale gegijskim odnotowuje się także występującą obecnie standardową formę sufiksu **-tor[ø]**:

murator ‘murarz’ ← *mur*, *-i* ‘mur, ściana’

-uer[ø] (współcześnie w tosk. sufiks **-or[ø]**)

gjakësuer ‘morderca, ten kto przelewa krew’ ← *gjak*, *-u* ‘krew’

Pacjens⁷

-ës[ø]

xanës ‘uczeń, wychowanek’ ← *xanë* ‘uczyć, wychowywać’

⁷ Maldjewa definiuje kategorię Pacjensa w następujący sposób: Pacjens (Pat) – (druga) pozycja dla argumentu przedmiotowego przy (możliwie prostym) predykatie kauzacji, działania, czynności samoistnych, niewynikających z działania żadnych zewnętrznych sił fizycznych (Grochowski, 1975) (‘x działa na y / robi coś z y’). Relacja treści argumentowej do treści predykatu to ‘podleganie działaniu agensa, powodowanym przez to działanie zmianom’ (Maldjewa, 2009, s. 45).

[të] + V_{pjes}⁸ (nominalizacja do rodzaju nijakiego)

N.n.sg. *të dërguem* ‘wysłany, wysłannik; ten, kto jest/został wysłany’ ← V_{pjes}
dërg/uem ‘wysłany’

N.n.sg. *të veshunë* ‘ubranie; to, co jest ubrane’ ← V_{pjes} *vesh/unë* ‘ubrany’

Experiencer⁹

-ës[ø] (warianty: **-ues[ø]**, **-yes[ø]**)

ndëgues ‘słuchacz’ ← *ndëg/uem* ‘słuchać’

[i] + -shim

i unëshim ‘głodny; ten, kto odczuwa głód’ ← *hū* ‘głód’ (*hū* – *uri*)

[të] + V_{pjes} (nominalizacja do rodzaju nijakiego)

N.n.sg. *të besuem* ‘wierzący, wierny’ ← V_{pjes} *bes/uem* ‘wierzyć, być oddanym’

-[ø]

N *i kërshtenë* ‘chrześcijanin, ten, kto wyznaje chrześcijaństwo’ ← Adj *i kërshtenë* ‘chrześcijański’

Rezultat¹⁰

-im[ø]

rrenim ‘zniszczenie’ ← *rren/uem* ‘niszczyć’

shkrim ‘list, pismo’ ← *shkr/uem* ‘pisać’

Instrument¹¹

-ëc[ë]

krefëcë ‘grzebień’ ← *kref/unë* ‘czesać’

⁸ V_{pjes} – verb pjesore – forma imiesłowowa w języku albańskim nazywana pjesore ← pësore (bierny), rodzaj gerundium. Forma w języku albańskim nieodmienna. W połączeniu z rodzajnikiem *të* tworzy rzeczowniki odślowne.

⁹ Maldjewa definiuje kategorię Experiencera w następujący sposób: Experiencer (Exp) – (pierwsza) pozycja dla argumentu przedmiotowego przy predykcji stanu zachodzącego w umyśle lub sferze emocjonalnej człowieka czy kondycji intelektualnej. Są to tzw. doznania zmysłowe i intelektualne (‘x widzi / słyszy / czuje / doznaje / zna’) (Laskowski, 1973, s. 255). Do tej klasy predykatów można zaliczyć także stałe predyspozycje emocjonalne i intelektualne (‘x wyznaje / ma usposobienie’) i fundowane na nich struktury, które są wyrażane środkami słowotwórczymi (Maldjewa, 2009, s. 45).

¹⁰ Maldjewa definiuje kategorię rezultatu w następujący sposób: Rezultat (Res) – (druga) pozycja argumentowa dla argumentu przedmiotowego przy predykcji kreatywnego działania (kauzacji) (‘x powoduje, że powstaje y’, ‘x robi y’) (Maldjewa, 2009, s. 46).

¹¹ Maldjewa definiuje kategorię instrumentu w następujący sposób: Instrument (Instr) – (trzecia) pozycja dla argumentu przedmiotowego przy predykcji działania z obowiązkowymi pozycjami dla argumentów Ag i Pat/Res (‘x robi y za pomocą / używając z’, ‘x

-s[ë]

mshisë ‘ścierka, zmiotka’ ← *mshim/mbshim* ‘ścierać, zmiatać’

[të] + V_{pjes} (nominalizacja do rodzaju nijakiego)

N.n.sg. *të mbuluem* ‘okrycie, to czym się okrywa’ ← V_{pjes} *mbulluem* ‘okrywać, przykrywać’

Obiekt¹²

-ak[ø]

romak ‘rzymsianin (‘ten, który pochodzi z Rzymu’)’ ← *Romë*, -a ‘Rzym’

-as[ø]

i edrenas ‘adrianopolitańczyk, mieszkaniec Adrianopola’ ← *Edreneja* ‘Adrianopol’

i stambollas ‘stambuńczyk, mieszkaniec Stambułu’ ← *Stamboll* ‘Stambuł’

-ez[ø]

durrez ‘mieszkaniec Durrës’ ← *Durrëc* ‘Durrës’

-ik[ø]

anëmik ‘wróg’ ← *anëmi*, -a¹³ ‘wrogość’

-im[ø]

ushgjim ‘jedzenie, karma’ ← *ushgjiyem* ‘karmić’

-an[ø] (wariant **-njan[ë]**)

shkodërnjanë ‘szkodranin, mieszkaniec Szkodry’ ← *Shkodrë* ‘Szkodra’

-tor[ø]

fajtor ‘winowajca, winny’ ← *faj*, -i ‘wina’

działa na y za pomocą / używając z’). Instrument (narzędzie) jest to przedmiot o własnym kształcie, który służy sprawcy czynności do działania, nie zmieniając w wyniku tego swoich własności i nie stając się częścią pacjensa czy wytworu czynności (por. Grochowski, 1975, s. 16–22; Maldjewa, 2009, s. 47).

¹² Maldjewa definiuje kategorię obiektu w następujący sposób: Obiekt (Ob) – pozycja dla argumentu przedmiotowego przy predykanie: egzystencjalnym, zaliczającym element do klasy i in. Pozycja taka występuje w strukturach: Ob – ; Ob – Loc; Dysp – Ob; Ag – Ob, Ag – Exp Ob, Ag – Ben Ob; Exp – Ob; Ben – Ob i in. Według powszechnej opinii autorów jest to najbardziej neutralna pozycja (por. Korytkowska, 1992, s. 27; Laskowski, 1973, s. 255), wyróżniana przede wszystkim na zasadzie selekcji negatywnej (Maldjewa, 2009, s. 48–49).

¹³ Pojawia się też w materiale z wczesnego okresu leksem, gdzie zaszedł już rotacyzm (przejście n>r): arm/ë, -ia.

-(*ë*)*t*(*ë*)

doktorëtë ‘doktorstwo’ ← *doktor*, -*i* ‘doktor’

W analizowanym materiale nie stwierdzono wykładników następujących kategorii argumentowych: beneficjent, dysponent, materia, część.

Formanty będące wykładnikami kategorii predykatowych:

Stan¹⁴

-*i*[*ø*]

vetëmi ‘samotność’ ← *i vetëm* ‘sam’

Zdarzenie¹⁵

x- + [-*unë*] (we wczesnym okresie literackim wszyscy twórcy przyjęli zapis *x*- w standardzie *z*-)

xbardhunë ‘wybielić, bielić’ ← *i bardhë* ‘biały’

Miejsce¹⁶

-*i*[*ø*]

argjupëshkëpi ‘arcybiskupstwo’ (‘miejsce, gdzie przebywa / urzęduje arcybiskup’) ← *argjupëshkëp*, -*i* ‘arcybiskup’

perandori ‘cesarstwo’ ← *perandor*, -*i* ‘cesarz’

¹⁴ Maldjewa definiuje kategorię stanu w następujący sposób: Stan (Stat) – nierelacyjny predykat II rzędu rozciągłości w czasie, trwania (‘trwa / może trwać *p*’): a. w prostej rozciągłości; b. w konfiguracji telicznej, derywowanej od prostych predykatów nierozciągłych i od konfiguracji konkluzywnej (inchoatywnej i rezultatywnej); c. w konfiguracji habitualnej, derywowanej od prostych predykatów nierozciągłych i od konfiguracji konkluzywnej (por. Karolak, 2005; Maldjewa, 2009, s. 50).

¹⁵ Maldjewa definiuje kategorię Zdarzenie w następujący sposób: Zdarzenie (Event) – nierelacyjny predykat II rzędu braku rozciągłości w czasie, braku trwania (‘stało się / stanie się, nastąpiło / nastąpi *p*’): a. w prostej nierozciągłości; b. w konfiguracji konkluzywnej (inchoatywnej lub rezultatywnej) derywowanej od prostych predykatów rozciągłych. (por. Karolak, 2005, 2008; Maldjewa, 2009, s. 50).

¹⁶ Maldjewa definiuje kategorię Miejsce w następujący sposób: Miejsce (Spat) – nierelacyjny predykat II rzędu (‘miejsce, gdzie *p*’) w strukturach predykatowo-argumentowych z różnym stopniem eksplicytacji składników wewnętrznej struktury (argumentu propozycjonalnego, który jest zawsze stanem niestemporalizowanym z zablokowaną pozycją dla argumentu *x* [‘dla każdego *x*’]) (Maldjewa, 2009, s. 51).

-isht[e] (wariant **-isht[ë]**)

ullishtë ‘miejsce, gdzie znajdują się oliwki, gaj oliwny’ ← *ulli*, *-ri* ‘oliwka’

-(ë)shtir / (a)shtr[ë]¹⁷

ullashtrë ‘miejsce, gdzie znajdują się oliwki, gaj oliwny’ ← pl. *ulla* ‘oliwki’

munështrir ‘miejsce, gdzie przebywają mnisi’ ← *munch* ← LAT *monachus* ‘mnich’

Predyspozycja¹⁸

[i] + -shim[ø] (warianty: **[i] + -ueshim[ø]** / **[i] + -yeshim[ø]**)

i ndëgueshim ‘słyszalny’ ← V_{pjes} *ndëg/uem* ‘słuchać’

i pëlqyeshim ‘lubiany; taki, co się podoba, używany też w znaczeniu smaczny, smakowity’ ← V_{pjes} *pelq/yem* ‘lubiany’

Negacja¹⁹

ç- (warianty: *sh-*, *zh-*)

çkushëllim ‘niezadowolenie’ ← *kushëllim* ‘zadowolenie’

pā-

i pāçmuem ‘nieoceniony’ ← *i çm/uem* ‘ceniony’

*i pādītunë*²⁰ ‘nieznany’ ← *i dit/unë* ‘znany’

i pāfatë ‘nieszczęśny, nieszczęśliwy’ ← *i fatë* ‘szczęśliwy’

i pāfuqi ‘bezsilny’ ← *i fuqi* ‘silny’

i pāfruit ‘bezowocny’ ← *i fruit* ‘owocny’

i pāderejtë ‘niesprawiedliwy’ ← *i derejtë* ‘sprawiedliwy’

i pādetyrë ‘bez obowiązków, niezobowiązany’ ← *i detyrë* ‘mający obowiązki’

¹⁷ W standardzie nieużywane.

¹⁸ Maldjewa definiuje kategorię predyspozycji w następujący sposób: Predyspozycja (Praed) – nierelacyjny predykat II rzędu (‘x może / jest w stanie / jest zdolny / jest skłonny / łatwo p’) w strukturach predykatowo-argumentowych z obowiązkową eksplicytacją składnika predykatywnego wewnętrznej struktury (argumentu propozycjonalnego, który jest zawsze stanem niestemporalizowanym z otwartą pozycją dla argumentu x) (Maldjewa, 2009, s. 52).

¹⁹ Maldjewa definiuje kategorię negacji w następujący sposób: Negacja (Neg) – nierelacyjny predykat II rzędu w strukturach predykatowo-argumentowych z różnym stopniem eksplicytacji składników wewnętrznej struktury: ‘nie (jest tak, że) P (x, y ..., p)’, gdzie odpowiednio P, x, y ..., p’ to treść, której wykładnikiem może być temat (Maldjewa, 2009, s. 52–53).

²⁰ W analizowanym materiale pojawia się też forma *i pādijtunë*.

Relacje²¹

Relacja czasowa:

mbas-²²

mbasditë ‘popołudnie’ ← *dit/ë*, -a ‘dzień’

mies-²³

miesëditë ‘południe’ ← *dit/ë*, -a ‘dzień’

miesnatë ‘północ’ ← *nat/ë*, -a ‘noc’

par(ë)-²⁴

parëdiei (*pardje*) ‘przedwczoraj’ ← *diei* ‘wczoraj’

parbijëni ‘pierworodni’ ← *bijëni* ‘synostwo’

Predykaty dodane

Rozmiar²⁵

-*th[ø]*

dicionārth ‘słowniczek’ ← *dicionār* ‘słownik’

dialëth ‘chłopczyk’ ← *dialë* ‘chłopiec’

liepurith ‘zajaczek’ ← *liepurë* ‘zając’

shpirtëth ‘duszyczka’ ← *shpirt* ‘dusza, duch’

zogth ‘ptaszek’ ← *zog* ‘ptak’

²¹ Maldjewa definiuje kategorię relacji w następujący sposób: Relacje – do tej ogólnej kategorii zaliczone zostały różne relacyjne predykaty II rzędu konstytuujące struktury predykatowo-argumentowe o wspólnej formie logicznej P (p', p'') z różnym stopniem eksplicytacji składników wewnętrznych struktur (argumentu propozycjonalnego p', który jest zawsze stanem niestemporalizowanym, i argumentu propozycjonalnego p''). Pozycja dla argumentu p' może być otwarta dla wypełnienia w tekście, gdzie jej reprezentantem może być wyrażenie predykatywne lub argumentowe.

Przestrzenna (R-spat) – ‘przestrzeń, w której p' (x'...) jest nad / pod / przed / między ... względem przestrzeni, w której p'' (x''...)'.

Czasowa (R-temp) – ‘czas, w którym p' (x'...) jest jednoczesny z / po / przed / między czasem, w którym p'' (x''...)' ; p' (x'...) jest jednoczesne / uprzednie / następne względem p'' (x''...)' (Maldjewa, 2009, s. 54–55).

²² *mbas*- w standardzie albańskim pas-. Prefiks produktywny w starym dialekcie gegijskim. Współcześnie używany w języku potocznym na północy, w piśmie występuje rzadko jednak odnotowuje się jego użycie w tekstach literackich Martina Camaja (XX wiek), który często powraca do starych dialektałnych form (*mbasdarkë*, *mbasdore*).

²³ *Mies*- w standardzie albańskim mes-.

²⁴ W standardzie albańskim para-.

²⁵ Maldjewa definiuje kategorię rozmiaru w następujący sposób: Rozmiar (Mens) – predykat I rzędu (‘mały’, ‘bardzo mały’; ‘duży’). Predykat ten może być przyłączany do pojęć przedmiotów materialnych, które mogą być charakteryzowane pod względem swoich wymiarów przestrzennych (Maldjewa, 2009, s. 56).

*i vogëlth*²⁶ ‘maleńki’ ← *i vogëlë* ‘mały’

-z[ø] (wariant -z(ë))

barkëzë ‘stateczek’ ← *bark/ë*, -a ‘statek’

bletëzë ‘brzózka’ ← *blet/ë*, -a ‘brzoza’

*kartëzë*²⁷ ‘kartka’ ← *kart/ë*, -a ‘karta, papier’

*karrikëzë*²⁸ ‘krzeselko’ ← *karrik/ë*, -ja ‘krzesło’

qelëzë ‘domek parafialny’ ← *qel/ë*, -a ‘dom parafialny’

e vogëlëzë ‘maleńka’ ← *e vogël* ‘mała’

mikeshëza ‘przyjaciółeczka’ ← *e vogël* ‘mała’

Płec²⁹

-esh[ë]

mikeshë, -a ‘przyjaciółka’ ← *mik*, -u ‘przyjaciel’

arbëneshë, -a ‘Albanka’ ← *arbën* ‘Albańczyk’

W słowniku Franga Bardhi znajduje się przykład rozwinięcia sufiksu *-esh[ë]* do formy *-ënesh[ë]*

priftëneshë, -a ‘zakonnica’ ← *prift*, -i ‘ksiądz, zakonnik’

-onj[ë]

ulkonjë ‘wilczyca’ ← *ulk*, -u / *ujk*, -u ‘wilk’

Emocja i/lub ocena³⁰

-in[ë]

*qelbësinë*³¹ ‘ropniak, ścierwo, kanalia’ ← *qelb*, -i ‘ropa’

²⁶ Oprócz formy adjektywnej *i vogëlth* występuje też w analizowanym materiale deminutywna forma znominalizowana N n.sg. *të vogëlëthë* ‘maleństwo’.

²⁷ Dziś *kartëz*.

²⁸ Dziś *karrigëz*.

²⁹ Maldjewa definiuje kategorię płci w następujący sposób: Płec (Sex) – predykat I rzędu (‘płec żeńska’, ‘płec męska’). Predykat ten może być przyłączany do pojęć, które mają cechę ‘żywołność’. Parafraza słowotwórcza derywatów należących do tej kategorii ma postać: ‘wyrażenie o treści predykatywnej, którego wykładnikiem jest temat + płci żeńskiej / męskiej’ (Maldjewa, 2009, s. 56).

³⁰ Maldjewa definiuje kategorię emocji i/lub oceny w następujący sposób: Emocja i/lub ocena (Aest) – nierelacyjny predykat II rzędu: ‘pozytywne / negatywne; przyjemne / nieprzyjemne p (x ...)’ i/lub ‘dobre / złe p (x ...)’. Jądrowa struktura predykatowo-argumentowa, której wykładnikiem jest temat, może być w różnym stopniu wyeksplikowana i reprezentowana przez wykładnik predykatu lub argumentu. Treść ze struktury jądrowej (P (x ...)) i ze struktury argumentu propozycjonalnego przy predykatie dodanym (p (x ...)) są tożsame. W semantycznej strukturze derywatu mogą być pozycje argumentowe otwarte dla wypełnienia w tekście (Maldjewa, 2009, s. 56–57).

³¹ Tosk. *qelbësirë*.

Ilość³²**-ni[ø]**³³ (wariant -ëni[ø])*bijëni* ‘synostwo’ ← *bij/ë*, -a ‘córka’*dëshminjëni* ‘świadkowie’*priftëni* ‘księża’ ← *prift*, -i ‘ksiądz’*rregjëni* ‘królowie’ ← *regj*, -i ‘król’*zotëni* ‘państwo’ ← *zot*, -i ‘pan’**Intensywność**³⁴**për-***përdherdhunë* ‘przełać, rozlać’ ← *derdh/unë* ‘lać’*përsipër* ‘powyżej’ ← *sipër* ‘na, nad, ponad’**Formanty pełniące funkcję syntaktyczną, zmieniające charakterystykę kategoriałno-gramatyczną nowo powstałych derywatów:****-at[ë]***ferratë* ‘ciernisty’ ← *ferr/ë*, -a ‘ciern’**-i[ø]***teologji* ‘teologia’ ← *teolog*, -u ‘teolog’**-im[ø]***lëngim* ‘choroba’ ← *lëng/uem* ‘chorować’*ndërrim* ‘zmiana’ ← *ndër/uem* / *ndërr/uem* ‘chorować’*ngushëllim* ‘pociecha’ ← *ngushëll/uem* ‘pocieszać’

³² Maldjewa definiuje kategorię ilości w następujący sposób: Ilość (Quant) – nierelacyjny predykat II rzędu (‘mnogość’) (także zanegowany): ‘(nie)dużo / mało p (x ...)’; ‘(nie)długo / krótko p (x ...)’; ‘(nie)często / rzadko p (x ...)’.

Przyłączany jest do jądrowych struktur predykato-argumentowych fundowanych na pojęciach, które denotują policzalne lub mierzalne przedmioty (‘dużo’) oraz mierzalne stany i zdarzenia (‘długo’, ‘często’), z różnym stopniem eksplicytacji składników wewnętrznej struktury (argumentu propozycjonalnego, który jest stanem lub zdarzeniem niestemporalizowanym). Treść ze struktury jądrowej (P (x ...)) i ze struktury argumentu propozycjonalnego przy predykacie dodanym (p (x ...)) są tożsame. W semantycznej strukturze derywatu mogą być pozycje argumentowe otwarte dla wypełnienia w tekście (Maldjewa, 2009, s. 57–58).

³³ Dziś w tosk. standardzie -ri[ø] – w geg. nie zaszedł rotacyzm.

³⁴ Maldjewa definiuje kategorię intensywności w następujący sposób: Intensywność (Intens) – relacyjny predykat II rzędu (‘stopień wyższy / niższy od normy’ – tzw. stopień absolutny; ‘stopień wyższy / niższy od p (x ...)’ – tzw. stopień relacyjny) w strukturach predykato-argumentowych z różnym stopniem eksplicytacji składników wewnętrznej struktury (argumentu propozycjonalnego, który jest zawsze stanem niestemporalizowanym i może mieć otwartą pozycję dla argumentu x) (Maldjewa, 2009, s. 57–58).

pësim ‘doświadczenie cierpienia’ ← *pës/uem* ‘cierpieć’
pushim ‘przerwa’ ← *push/uem* ‘przerwać’
rrëfim ‘spowiedź’ ← *rrëf/ym* ‘opowiadać, spowiadać’
shëlbim ‘zbawienie, odkupienie’ ← *shëlb/uem* ‘zbawić, odkupić’

-isht[ø]

bujërisht ‘hojnie, szczerze’ ← *bujar* ‘bujar, szlachcic turecki, przynależny do bujarstwa’

[i] + -shim[ø]

i arsyeshim ‘rozsądny, uzasadniony’ ← *arsye*, *-ja* ‘powód’
i ndrïtshim ‘jasny’ ← *ndrit*, *-a* ‘światło’ (tosk. *i dritshëm*)
i pushtuoshim ‘władający’ ← *pusht/uum* ‘władać’

[me] + [-uem], (warianty: **[me] + [-zuem]**, **[me] + [-yem]**)

*me kryqezuem*³⁵ ‘ukrzyżować’ ← *kryq*, *-i* ‘krzyż’
me vepëruem ‘działać’ ← *vep/ër*, *-ra* ‘dzieło’
me shembëllyem ‘figurować’ ← *shëmbëll*, *-i* ‘przykład’

për-

përmend ‘wspominać’ ← *mend*, *-të* ‘umysł, myśl’
përhëndet ‘pozdrowiać’ ← *shëndet*, *-i* ‘zdrowie’

për- + -shim[ø]

i përzjarmshim ‘ognisty, płomienny’ ← *zjarm* ‘płomień, ogień’ (tosk. *i përzjarrshëm*)

-ës[ø] (warianty: **-ues[ø]**, **-yes[ø]**)³⁶

bumbëllues ‘grzmiący’ ← *bumbëllim/ë*, *-a* ‘grzmot’
fruitesë ‘owocowy’ ← *fruit*, *-a* ‘owoc’

-si[ø] (warianty: **-ësi[ø]**)

migjësi ‘przyjaźń’ ← pl. *migj*, *-të* ‘przyjaciele’

[-unë] (w tosk. -ur końcówka imiesłowu)

përbuzunë ‘pogardliwy’ ← *përbuz* ‘gardzić’

-târ[ø] (warianty **-ëtâr** / **-atâr**)

sqimatar ‘wyrafinowany’ ← *sqim/ë*, *-a* ‘wyrafinowanie’

[të] + Adj

N të madh ‘wielkość’ ← *Adj i madh* ‘wielki’

³⁵ Me + participium – forma tzw. geg. bezokolicznika.

³⁶ Hysa podkreśla, że najczęściej łączy się z gegijskimi tematami *pjesore -ue* lub *-ye* (por. Hysa, 2004, s. 155).

[të] + [-të[ø]]

të bukuritë ‘piękno’ ← i bukur ‘piękny’

të falëtë ‘podzięka, dar’ ← fal ‘dziękować’

-tuer[ø] (warianty: **-ëtuer[ø]**, **-etuer[ø]**)

madështuer ‘okazały, wielki ogromny’ ← madhesht, -i ‘okazałość, wilekość’

Tab. 1. Inwentarz wykładników semantycznych kategorii słowotwórczych

Rodzaj kategorii słowotwórczej	Kategoria słowotwórcza	Formant
Kategorie argumentowe	agens	-ār[ø], -at[ë], -er[ø], -nik[ø], -ës[ø], -tār[ø], -tuer[ø], -uer[ø]
	pacjens	-ës[ø], [të] + V_{pjes}
	eksperiencer	-ës[ø] (warianty: -ues[ø], -yes[ø]), [i] + -shim, [të] + V_{pjes}, -[ø]
	rezultat	-im[ø]
	dysponent	-
	beneficjent	-
	obiekt	-ak[ø], -as[ø], -ez[ø], -ik[ø], -im[ø], -an[ø] (wariant -njan[ë]), -tor[ø], -(ë)t(ë)
	część	-
	instrument	-ëc[ë], -s[ë], [të] + V_{pjes}
	materia	-
Kategorie predykatowe jądrowe	stan	-i[ø]
	zdarzenie	x- + [-unë]
	miejsce	-i[ø], -isht[e] (wariant -isht[ë]), -(ë)shtir / (a)shtr[ë]
	sposób	-
	predyspozycja	[i] + -shim[ø] (warianty: [i] + -ueshim[ø] / [i] + -yeshim[ø])
	negacja	ç-, pā-
	powodowanie	-
	podobieństwo	-
relacje	czasowa: mbas-, mies-, par(ë)-	
Kategorie predykatowe dodane	rozmiar	-th[ø], -z[ø]
	płeć	-esh[ë] (wariant -ënesht[ë]), -onj[ë]
	młody wiek	-
	emocja i/lub ocena	-in[ë]
	Ilość	-ni[ø]
	intensywność	për-

Tab. 2. Inwentarz wykładników pełniących funkcję syntaktyczną

Formant	Przykład
<i>-at[ë]</i>	<i>ferratë</i>
<i>-i[ø]</i>	<i>teologji,</i>
<i>-im[ø]</i>	<i>lëngim, pushim</i>
<i>-isht[ø]</i>	<i>bujërisht</i>
<i>i + -shim[ø]</i>	<i>i ndritshim, i pushtuoshim</i>
<i>[me] + [-uem],</i> (warianty: <i>[me] + [-zuem], [me] + [-yem]</i>)	<i>me kryqezuem, me vepëruem, me shembëllyem</i>
<i>për-</i>	<i>përmend</i>
<i>për- + -shim[ø]</i>	<i>i përzjarmshim</i>
<i>-ës[ø]</i> (warianty: <i>-ues[ø], -yes[ø]</i>)	<i>bumbëllues, fruitesë</i>
<i>-si[ø]</i> (warianty: <i>-ësi[ø]</i>)	<i>migjësi</i>
<i>[-unë]</i>	<i>përbuzunë</i>
<i>-târ[ø]</i>	<i>sqimatar</i>
<i>[të] + Adj</i>	<i>të madh</i>
<i>[të] + [-të[ø]</i>	<i>të bukuritë, të falëtë</i>
<i>-tuer[ø]</i>	<i>madështuer</i>

W analizowanym materiale gegiskim nie stwierdzono obecności wykładników kategorii argumentowych dysponent, beneficjent, część, materia oraz kategorii predykatowych takich jak: sposób, powodowanie, podobieństwo, młody wiek. Niewielka ilość dostępnego materiału badawczego z tego okresu stanowi niewątpliwie problem i może wpływać na rezultat powyższych wyników.

Różnice w środkach słowotwórczych w stosunku do współczesnego języka albańskiego można wytłumaczyć różnicami dialektalnymi na poziomie morfonologicznym np. sufiksy: *-uer[ø], -tuer[ø]* w standardzie (toskijskim) to: *-or[ø], -tor[ø]*. O dyftongizacji *-o- > geg. -ue- / tosk. -ua-* (zob. S. Demiraj, 2015, s. 45–47). Na uwagę zasługuje znaczna produktywność tworzenia jednostek derywowanych za pomocą nominalizacji form imiesłowowych – pjesorja (imiesłów bierny) oraz nominalizacji form przymiotnikowych za pomocą rodzajnika prepozytywnego *të* właściwego w języku albańskim rodzajowi nijakiemu.

Wczesny materiał gegijski cechuje też niewielka obecność afiksów pochodzenia słowiańskiego. W przebadanych tekstach stwierdzono zaledwie kilka sufiksów: *-ak[ø]* (*-ak < -ькѣ < *-okъ < PIE *-ok-*), *-an[ø]* (*-an < *-анѣ / -jan*

< *-янѣ, **-ik[ø]** (-ik³⁷ < *-ѣкѣ < IE *-iko), **-nik[ø]** (-nik < *-никѣ), **-isht[e]** (-ishte < *-иште < IE *-est-) (por. Асенова, 2002, s. 61–69). Większość wyszczególnionych formantów słowotwórczych to afiksy zachowane w drodze naturalnego rozwoju języka albańskiego, odziedziczone z protoalbańskiego³⁸, lub formacje przejęte z łaciny i greki. Należy jednak mieć na uwadze, że niektóre etymologie wyprowadzane przez bałkanologów i indoeuropeistów zajmujących się historią języka albańskiego są dyskusyjne i niepewne. W wypadku greki, łaciny i rozwoju wprost z protoalbańskiego trudno czasem zdecydować o jednoznacznym pochodzeniu, ponieważ nawet wczesne pożyczki rozwijają się zgodnie z procesami fonetycznymi określonymi dla materiału albańskiego. Najlepiej etymologizują się zapożyczenia z języka tureckiego. Ten element najłatwiej odróżnić jako obcy, jednak w przeanalizowanym materiale językowym z XVII wieku nie stwierdzono obecności formantów pochodzenia tureckiego (jak np. *-aman*, *-çi* / *-xhi*, *-llëk*, *-llar*, *-allar*).

Współczesny system słowotwórczy języka albańskiego nie zachował także stwierdzonych w materiale wykładników kategorii miejsce: *-(ë)shtir* / *(a)shtr[ë]* (w standardzie w tej funkcji zachowały się: *-isht[e]*, *-sir[ë]*, *-tir[ë]*).

BIBLIOGRAFIA

- Ajeti, I. (1969). *Historia e Gjuhës Shqipe (Morfologjia historike)*. Prishtinë: Enti i botimeve shkollore i Republikës Socialiste të Serbisë.
- Apresjan, J. D. (1980). *Semantika leksykalna: Sinonimiczne środki języka* (Z. Kozłowska & A. Markowski, Tłum.). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Baltova, J., Karolak, S., & Maldjiewa, V. (2003). Projekt VIII tomu GKBP: Słowotwórstwo. Wybrane zagadnienia. W *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie: T. 7. Przewodnik po akademickiej Gramatyce konfrontatywnej bułgarsko-polskiej* (ss. 185–192). Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Bardhi, F. (1635). *Dictionarium Latino – Epiroticum, una cum nonnullis usitatoribus loquendi formulis*. Romae: Typis Sac. Congr. de Propag. Fide.
- Beci, B. (2001). *Gramatika e gjuhës shqipe për të gjithë*. Prishtinë: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Kosovës.

³⁷ We wcześniejszych zapożyczeniach możliwe także pochodzenie łacińskie LAT *-icus i greckie GR *-ikos* < *kos*).

³⁸ Zob. Çabej, 1982; S. Demiraj, 2015; Hysa, 2004; Meyer, 1891; Orel, 2000; Xhuvani & Çabej, 1980a, 1980b.

- Bogdani, P. (1685). *Cvnevs prophetarvm de Christo salvatore mvndi et eivs evangelica veritate, italice et epirotice contexta, et in duas partes diuisa a Petro Bogdano Macedone, Sacr. Congr. de Prop. Fide alvmmo, Philosophiae & Sacrae Theologiae Doctore, olim Episcopo Scodrensi & Administratore Antibarensi, nunc vero Archiepiscopo Scvporvm ac totivs regni Serviae Administratore*. Padova: Typographia Seminari.
- Bogusławski, A. (1959). O zasadach analizy morfologicznej. *Biuletyn PTJ*, 1959(18), 87–95.
- Bokshi, B. (1980). *Rruga e formimit të fleksionit të sotëm nominal të shqipës*. Prishtinë: Akademia e Shkencave dhe Arteve të Kosovës – Seksioni i Gjuhësisë, Letërsisë dhe i Arteve, Botime të veçanta.
- Budi, P. (1618). *Dottrina Christiana. Composta per ordine della fel.me. Di Papa Clemente VIII. Dal. R. P. Roberto Bellarmino Sacerdote della Compagnia di Giesv. Adesso Cardinale di Santa Chiesa del Titolo di S. Maria in Via. Tradotta in lingua albanese. Dal Rever. Don Pietro Bvdi da Pietra Bianca*. Roma: Bartolomeo Zannetti.
- Budi, P. (1621). *Speculum Confessionis /alb. Pasëqyra e t'rrëfyemit, Don Pietro Bvdi da Pietra Bianca*. Roma: Bartolomeo Zanetti.
- Çabej, E. (1982). *Studime etimologjike në fushë të shqipes*. Tiranë: Rilindja.
- Çabej, E. (2008). Skicë e gramatikës krahasuese të gjuhëve indoeuropiane. W *Hyrje në indoeuropianistikë. Leksionet e Prishtinës* (ss. 215–220). Tiranë: shtëpia botuese Çabej.
- Camaj, M. (1966). *Albanische Wortbildung: Die Bildungsweise der wteren Nomina*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Cipo, K. (1972). *Studime mbi leksikon dhe mbi formimin e fjalëve në gjuhën shqipe* (T. 1, ss. 61–66). Tiranë: Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Sektori i Leksikologjisë e i Leksikografisë.
- Dančetović, V. (1960). *Sufiksi Diminutiv i emrave të gjuhës shqipe*. Prishtinë: Rilindja.
- Demiraj, B. (2008). *Dictionarium Latino-Epiroticum (Romae 1635) Per R. D. Franciscum Blanchum*. Shkodër: Botime Françeskane.
- Demiraj, S. (1994). *Gjuhësi ballkanike*. Skopje: Logos-A.
- Demiraj, S. (2002). *Gramatika e gjuhës shqipe: T. 1. Morfologjia*. Tiranë: Botimi i Akademisë së Shkencave.
- Demiraj, S. (2015). *Gramatikë Historike e gjuhës shqipe, (botim i dytë i përmbledhur)*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.
- Dokulil, M. (1977). *Teoria derywacji*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Domi, M. (1972). *Alfabeti i gjuhës shqipe dhe Kongresi i Manastirit (14–22 nëntor 1908) – Studime, materiale, dokumente*. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Instituti i Historisë.
- Doroszewski, W. (1946). Kategorie słowotwórcze. *Sprawozdanie TNW, 1946(29)*, 20–42.
- Elsie, R. (1995). *History of Albanian literature* (T. 1–2). New York, NY: Columbia University Press.
- Elsie, R. (2004a). *Zarys historii literatury albańskiej: Zeszyt 2. Narodziny literatury albańskiej XV–XVII wiek* (I. Sawicka, Tłum). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Elsie, R. (2004b). *Zarys historii literatury albańskiej: Zeszyt 3. Albańska literatura wieku XVIII i XIX* (I. Sawicka, Tłum). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

- Elsie, R. (2004c). *Zarys historii literatury albańskiej: Zeszyt 4. Współczesna literatura albańska* (I. Sawicka, Tłum.). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Fjalor i Shqipësi së Sotmë*. (1984). Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë.
- Gazulli, D. N. (1941). Nji syzim mbi para – e mbrapashtesa të gjuhës shqipe. W *Fjalorth i Ri: Fjalë të rralla të përdoruna në Veri të Shqipërisë* (ss. 17–41). Tiranë: Botim i Ministrisë s'Arimit.
- Grochowski, M. (1975). *Środek czynności w strukturze zdania: Narzędzie, substancja, materiał*. Wrocław: Ossolineum.
- Grochowski, M. (1982). *Zarys leksykologii i leksykografii: Zagadnienia synchroniczne*. Toruń: Wydawnictwa Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Grochowski, M. (2011). Między składnią semantyczną a asemantyczną, czyli o wpływie Henryka Misza i Zygmunta Saloniego na poglądy składniowe Krystyny Kallas. *Linguistica Copernicana*, 5(1), 301–311. <https://doi.org/10.12775/LinCop.2011.017>
- Grzegorzczak, R. (1982). *Zarys słowotwórstwa polskiego*. Warszawa: PWN.
- Historia e letërsisë shqiptare*. (1983). Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë.
- Hysa, E. (2004). *Formimi i emrave me ndajshitesa në gjuhën shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Ismajli, R. (2000). *Tekste të vjetra*. Pejë: Dukagjini.
- Jezierski, M., & Wiśniewski, J. (1992). *Słownik minimum albańsko-polski, polsko-albański*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Jokl, N. (2011). *Studime për etimologjinë dhe fjalëformimin shqip* (E. Çabej, Tłum.). Prishtinë: Akademia e Shkencave dhe Arteve të Kosovës. (1. wyd. Wien, 1911).
- Karolak, S. (1984). Składnia wyrażen predykatywnych. W *Gramatyka współczesnego języka polskiego: T. 1. Składnia*. Warszawa: PWN.
- Karolak, S. (2001). *Od semantyki do gramatyki*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Karolak, S. (2002). *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Karolak, S. (2005). *Semantyka i struktura aspektu w językach naturalnych*. Kielce: Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach.
- Karolak, S. (2008). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: T. 8. Semantyczna kategoria aspektu*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Korytkowska, M. (1992). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: T. 5. Typy pozycji predykatowo-argumentowych*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Kostallari, A. (1972). Mbi disa veçori të fjalës së përbërë në gjuhën shqipe. W *Studime mbi leksikon dhe mbi formimin e fjalëve në gjuhën shqipe* (T. 1, ss. 141–147). Tiranë: Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Kostallari, A. (1984). *Fjalor i shqipësi së sotmë*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Laskowski, R. (1973). Struktura formalna a struktura semantyczna rzeczowników słowotwórczo podzielnych. W *Studia semiotyczne, t. IV* (ss. 251–274). Warszawa: Polskie Towarzystwo Semiotyczne.

- Maldjewa, V. (2007). Funkcje derywatów w tekście (propozycja modelu analizy i opisu). W V. Maldjewa & Z. Rudnik-Karwatowa (Red.), *Słowotwórstwo i tekst* (ss. 120–129). Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Maldjewa, V. (2009). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: T. 9. Słowotwórstwo*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Maldjewa, V. (2013). Składniowy model synchronicznego opisu słowotwórstwa – podstawy i zastosowanie. *Slavia Meridionalis*, 13, 19–39. <https://doi.org/10.11649/sm.2013.001>
- Memishaj, V. (2011). *Studime për fjalën shqipe*. Tiranë: Botart.
- Meyer, G. (1891). *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache* [Fjalori etimologjik i gjuhës shqipe]. Strassburg: Trübner. Pobrano z <https://archive.org/stream/etymologischesw00meyegoog#page/n17/mode/2up>
- Mindak, J., & Sawicka, I. (1993). *Zarys gramatyki języka albańskiego*. Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Nagórko, A. (1987). *Zagadnienia derywacji przymiotników*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Nagórko, A. (2005). *Zarys gramatyki polskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Orel, V. (2000). *A concise historical grammar of the Albanian language: Reconstruction of Proto-Albanian*. Leiden: Brill.
- Polański, K. (Red.). (2003). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Puzynina, J. (1976). Z problematyki opisu słowotwórczego przymiotników dewerbalnych. W M. R. Mayenowa (Red.), *Semantyka tekstu i języka* (ss. 257–268). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Raka, F. (1997). *Historia e shqipës letrare*. Prishtinë: Blendi.
- Riza, S. (1978). Vëhtësia dhe veprat e Pjetër Budit. W *Gjurmimie Albanologjike*. Prishtinë: Instituti Albanologjik i Prishtinës. (Seria e shkencave filologjike, 1).
- Riza, S. (2002). *Pesë autorët më të vjetër të shqipës*. Tiranë: Botimet Toena.
- Rrota, J. (2006). *Gjuha e shkrueme as e vërejtje gramatikore*. Shkodër: Botime Françeskane.
- Rugova, I. (1982). *Vepra e Bogdanit 1675–1685*. Prishtinë: Rilindja.
- Saloni, Z., & Świdziński, M. (2007). *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Shuteriqi, D. (1975). *Historia e letërsisë shqipe* (T. 1–2). Prishtinë: Universiteti Shtetëror i Tiranës. (Reprint).
- Stefanllari, I. (1996). *Hippocrene practical dictionary, Albanian-English/English-Albanian*. New York, NY: Hippocrene Books.
- Surdulli, M. (1985). *Gramatika e gjuhës së sotme letrare shqipe, Morfologjia*. Prishtinë: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës.
- Svane, G. (1982). The formation of the literary language as reflected in Budi's „Mirror of Confessiion” 1621. *Studia albanica*, 19(2), 193–211.

- Szumska, D. (2006). *Przymiotnik jako przyłączone wyrażenie predykatywne: Analiza formalizacji struktur propozycjonalnych w warunkach predykcji niezdanotwórczej*. Kraków: Universitas.
- Teta, A. (Red.). (2007). *Fjalor Polonisht – Shqip*. Tiranë: Ilar.
- Thomai, J. (1999). *Leksikologjia e gjuhës shqipe*. Tiranë: Botime EDFA.
- Thomai, J. (Red.). (2006). *Fjalor i Gjuhës Shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Topalli, K. (1994). Shpjegime fjalësh të formuara me përngjitje. *Studime filologjike, 1994*(1–4), 95–102.
- Topalli, K. (2011a). Sistemi i fjalëformimit. W *Bazat e gramatikës historike të gjuhës shqipe*, Tiranë (ss. 277–283). Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Historisë dhe i Filologjisë, Shtëpia Botuese e Librit Universitar.
- Topalli, K. (2011b). Sistemi i fjalëformimit. W *Gramatikë historike e gjuhës shqipe* (ss. 1149–1156). Tiranë: Kristalina – KH.
- Xhuvani, A. (1980). Kompozitat. W A. Xhuvani, *Vepra I: Vepra Gjuhësore* (T. 1, ss. 348–354). Tiranë: Mihal Duri.
- Xhuvani, A., & Çabej, E. (1980a). Parashtesat e gjuhës shqipe. W A. Xhuvani, *Vepra I: Vepra Gjuhësore* (T. 1, ss. 359–417). Tiranë: Mihal Duri.
- Xhuvani, A., & Çabej, E. (1980b). Prapashtesat e gjuhës shqipe. W A. Xhuvani, *Vepra I: Vepra Gjuhësore* (T. 1, ss. 419–581). Tiranë: Mihal Duri.
- Асенова, П. (2002). *Балканско езикознание: Основни проблеми на балканския езиков съюз*. Велико Търново: Фабер.
- Эйнтрей, Г. И. (1982). *Албанский язык: Грамматический очерк с текстами и комментариями: Учебное пособие*. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета.

BIBLIOGRAPHY

(TRANSLITERATION)

- Ajeti, I. (1969). *Historia e Gjuhës Shqipe (Morfologjia historike)*. Prishtinë: Enti i botimeve shkollore i Republikës Socialiste të Serbisë.
- Apresjan, J. D. (1980). *Semantyka leksykalna: Synonimiczne środki języka* (Z. Kozłowska & A. Markowski, Trans.). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Asenova, P. (2002). *Balkansko ezikoznание: Osnovni problemi na balkanskiia ezikov süiuz*. Veliko Tŭrnovo: Faber.
- Baltova, J., Karolak, S., & Maldjewa, V. (2003). Projekt VIII tomu GKBP: Słowotwórstwo. Wybrane zagadnienia. In *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie: Vol. 7. Przewodnik po akademickiej Gramatyce konfrontatywnej bułgarsko-polskiej* (pp. 185–192). Warszawa: Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.

- Bardhi, F. (1635). *Dictionarium Latino – Epiroticum, una cum nonnullis usitatoribus loquendi formulis*. Romae: Typis Sac. Congr. de Propag. Fide.
- Beci, B. (2001). *Gramatika e gjuhës shqipe për të gjithë*. Prishtinë: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Kosovës.
- Bogdani, P. (1685). *Cyveys prophetarvm de Christo salvatore mvndi et eivs evangelica veritate, italice et epirotice contexta, et in duas partes diuisa a Petro Bogdano Macedone, Sacr. Congr. de Prop. Fide alvmno, Philosophiae & Sacrae Theologiae Doctore, olim Episcopo Scodrensi & Administratore Antibarensi, nunc vero Archiepiscopo Scvporvm ac totivs regni Serviae Administratore*. Padova: Typographia Seminari.
- Bogusławski, A. (1959). O zasadach analizy morfologicznej. *Biuletyn PTJ*, 1959(18), 87–95.
- Bokshi, B. (1980). *Rruga e formimit të fleksionit të sotëm nominal të shqipës*. Prishtinë: Akademia e Shkencave dhe Arteve të Kosovës – Seksioni i Gjuhësisë, Letërsisë dhe i Arteve, Botime të veçanta.
- Budi, P. (1618). *Dottrina Christiana. Composta per ordine della fel.me. Di Papa Clemente VIII. Dal. R. P. Roberto Bellarmino Sacerdote della Compagnia di Giesv. Adesso Cardinale di Santa Chiesa del Titolo di S. Maria in Via. Tradotta in lingua albanese. Dal Rever. Don Pietro Bvdi da Pietra Bianca*. Roma: Bartolomeo Zannetti.
- Budi, P. (1621). *Speculum Confessionis /alb. Pasëqyra e t'rrëfyemit, Don Pietro Bvdi da Pietra Bianca*. Roma: Bartolomeo Zanetti.
- Çabej, E. (1982). *Studime etimologjike në fushë të shqipes*. Tiranë: Rilindja.
- Çabej, E. (2008). Skicë e gramatikës krahasuese të gjuhëve indoeuropiane. In *Hyrje në indoeuropianistikë. Leksionet e Prishtinës* (pp. 215–220). Tiranë: shtëpia botuese Çabej.
- Camaj, M. (1966). *Albanische Wortbildung: Die Bildungsweise der wteren Nomina*. Wiesbaden: Harrassowitz.
- Cipo, K. (1972). *Studime mbi leksikun dhe mbi formimin e fjalëve në gjuhën shqipe* (Vol. 1, pp. 61–66). Tiranë: Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Sektori i Leksikologjisë e i Leksikografisë.
- Dančetočić, V. (1960). *Sufiksi Diminutiv i emrave të gjuhës shqipe*. Prishtinë: Rilindja.
- Demiraj, B. (2008). *Dictionarium Latino-Epiroticum (Romae 1635) Per R. D. Franciscum Blanchum*. Shkodër: Botime Françeskane.
- Demiraj, S. (1994). *Gjuhësi ballkanike*. Skopje: Logos-A.
- Demiraj, S. (2002). *Gramatika e gjuhës shqipe: Vol. 1. Morfologjia*. Tiranë: Botimi i Akademisë së Shkencave.
- Demiraj, S. (2015). *Gramatikë Historike e gjuhës shqipe, (botim i dytë i përmbledhur)*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë.
- Dokulil, M. (1977). *Teoria derywacji*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Domi, M. (1972). *Alfabeti i gjuhës shqipe dhe Kongresi i Manastirit (14–22 nëntor 1908) – Studime, materiale, dokumente*. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Instituti i Historisë.
- Doroszewski, W. (1946). Kategorie słowotwórcze. *Sprawozdanie TNW, 1946(29)*, 20–42.

- Ĕntreĭ, G. I. (1982). *Albanskiĭ iazyk: Grammaticheskiĭ ocherk s tekstami i kommentariiami: Uchebnoe posobie*. Leningrad: Izd-vo Leningradskogo universiteta.
- Elsie, R. (1995). *History of Albanian literature* (Vols. 1–2). New York, NY: Columbia University Press.
- Elsie, R. (2004a). *Zarys historii literatury albańskiej: Pt. 2. Narodziny literatury albańskiej XV–XVII wiek* (I. Sawicka, Trans). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Elsie, R. (2004b). *Zarys historii literatury albańskiej: Pt. 3. Albańska literatura wieku XVIII i XIX* (I. Sawicka, Trans.). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Elsie, R. (2004c). *Zarys historii literatury albańskiej: Pt. 4. Współczesna literatura albańska* (I. Sawicka, Trans.). Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Fjalor i Shqipërsë së Sotmë*. (1984). Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe Letërsisë.
- Gazulli, D. N. (1941). Nji syzim mbi para – e mbrapashtesa të gjuhës shqipe. In *Fjalorth i Ri: Fjalë të rralla të përdoruna në Veri të Shqipërisë* (pp. 17–41). Tiranë: Botim i Ministris s'Arshimit.
- Grochowski, M. (1975). *Środek czynności w strukturze zdania: Narzędzie, substancja, materiał*. Wrocław: Ossolineum.
- Grochowski, M. (1982). *Zarys leksykologii i leksykografii: Zagadnienia synchroniczne*. Toruń: Wydawnictwa Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Grochowski, M. (2011). Między składnią semantyczną a asemantyczną, czyli o wpływie Henryka Misza i Zygmunta Saloniego na poglądy składniowe Krystyny Kallas. *Linguistica Copernicana*, 5(1), 301–311. <https://doi.org/10.12775/LinCop.2011.017>
- Grzegorzczkova, R. (1982). *Zarys słowotwórstwa polskiego*. Warszawa: PWN.
- Historia e letërsisë shqiptare*. (1983). Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë.
- Hysa, E. (2004). *Formimi i emrave me ndajshesa në gjuhën shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Ismajli, R. (2000). *Tekste të vjetra*. Pejë: Dukagjini.
- Jeziorski, M., & Wiśniewski, J. (1992). *Słownik minimum albańsko-polski, polsko-albański*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- Jokl, N. (2011). *Studime për etimologjinë dhe fjalëformimin shqip* (E. Çabej, Trans.). Prishtinë: Akademia e Shkencave dhe Arteve të Kosovës. (1st ed. Wien, 1911).
- Karolak, S. (1984). Składnia wyrażen predykatywnych. In *Gramatyka współczesnego języka polskiego: Vol. 1. Składnia*. Warszawa: PWN.
- Karolak, S. (2001). *Od semantyki do gramatyki*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Karolak, S. (2002). *Podstawowe struktury składniowe języka polskiego*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Karolak, S. (2005). *Semantyka i struktura aspektu w językach naturalnych*. Kielce: Wyższa Szkoła Umiejętności w Kielcach.
- Karolak, S. (2008). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: Vol. 8. Semantyczna kategoria aspektu*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Korytkowska, M. (1992). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: Vol. 5. Typy pozycji predykatowo-argumentowych*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.

- Kostallari, A. (1972). Mbi disa veçori të fjalës së përbërë në gjuhën shqipe. In *Studime mbi leksikon dhe mbi formimin e fjalëve në gjuhën shqipe* (Vol. 1, pp. 141–147). Tiranë: Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Kostallari, A. (1984). *Fjalor i shqipës së sotmë*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Laskowski, R. (1973). Struktura formalna a struktura semantyczna rzeczowników słowotwórczo podzielnych. W *Studia semiotyczne, t. IV* (ss. 251–274). Warszawa: Polskie Towarzystwo Semiotyczne.
- Maldjewa, V. (2007). Funkcje derywatów w tekście (propozycja modelu analizy i opisu). In V. Maldjewa & Z. Rudnik-Karwatowa (Eds.), *Słowotwórstwo i tekst* (pp. 120–129). Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Maldjewa, V. (2009). *Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska: Vol. 9. Słowotwórstwo*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Maldjewa, V. (2013). Składniowy model synchronicznego opisu słowotwórstwa – podstawy i zastosowanie. *Slavia Meridionalis*, 13, 19–39. <https://doi.org/10.11649/sm.2013.001>
- Memishaj, V. (2011). *Studime për fjalën shqipe*. Tiranë: Botart.
- Meyer, G. (1891). *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache* [Fjalori etimologjik i gjuhës shqipe]. Strassburg: Trübner. Retrieved from <https://archive.org/stream/etymologischesw00meyegoog#page/n17/mode/2up>
- Mindak, J., & Sawicka, I. (1993). *Zarys gramatyki języka albańskiego*. Warszawa: Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Nagórko, A. (1987). *Zagadnienia derywacji przymiotników*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Nagórko, A. (2005). *Zarys gramatyki polskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Orel, V. (2000). *A concise historical grammar of the Albanian language: Reconstruction of Proto-Albanian*. Leiden: Brill.
- Polański, K. (Ed.). (2003). *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Puzynina, J. (1976). Z problematyki opisu słowotwórczego przymiotników dewerbalnych. In M. R. Mayenowa (Red.), *Semantyka tekstu i języka* (pp. 257–268). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Raka, F. (1997). *Historia e shqipës letrare*. Prishtinë: Blendi.
- Riza, S. (1978). Vëhtësia dhe veprat e Pjetër Budit. In *Gjurmimie Albanologjike*. Prishtinë: Instituti Albanologjik i Prishtinës. (Seria e shkencave filologjike, 1).
- Riza, S. (2002). *Pesë autorët më të vjetër të shqipës*. Tiranë: Botimet Toena.
- Rrota, J. (2006). *Gjuha e shkrueme as e vërejtje gramatikore*. Shkodër: Botime Françeskane.
- Rugova, I. (1982). *Vepra e Bogdanit 1675–1685*. Prishtinë: Rilindja.
- Saloni, Z., & Świdziński, M. (2007). *Składnia współczesnego języka polskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Shuteriqi, D. (1975). *Historia e letërsisë shqipe* (Vols. 1–2). Prishtinë: Universiteti Shtetëror i Tiranës. (Reprint).
- Stefanllari, I. (1996). *Hippocrene practical dictionary, Albanian-English/English-Albanian*. New York, NY: Hippocrene Books.
- Surdulli, M. (1985). *Gramatika e gjuhës së sotme letrare shqipe, Morfologjia*. Prishtinë: Enti i Teksteve dhe i Mjeteve Mësimore i Krahinës Socialiste Autonome të Kosovës.
- Swane, G. (1982). The formation of the literary language as reflected in Budi's „Mirror of Confessiion” 1621. *Studia albanica*, 19(2), 193–211.
- Szumska, D. (2006). *Przymiotnik jako przyłączone wyrażenie predykatywne: Analiza formalizacji struktur propozycyjalnych w warunkach predykcji niezdaniotwórczej*. Kraków: Universitas.
- Teta, A. (Ed.). (2007). *Fjalor Polonisht – Shqip*. Tiranë: Ilar.
- Thomai, J. (1999). *Leksikologjia e gjuhës shqipe*. Tiranë: Botime EDFa.
- Thomai, J. (Ed.). (2006). *Fjalor i Gjuhës Shqipe*. Tiranë: Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë.
- Topalli, K. (1994). Shpjegime fjalësh të formuara me përngjitje. *Studime filologjike*, 1994(1–4), 95–102.
- Topalli, K. (2011a). Sistemi i fjalëformimit. In *Bazat e gramatikës historike të gjuhës shqipe*, Tiranë (pp. 277–283). Tiranë: Universiteti i Tiranës, Fakulteti i Historisë dhe i Filologjisë, Shtëpia Botuese e Librit Universitar.
- Topalli, K. (2011b). Sistemi i fjalëformimit. In *Gramatikë historike e gjuhës shqipe* (pp. 1149–1156). Tiranë: Kristalina – KH.
- Xhuvani, A. (1980). Kompozitat. In A. Xhuvani, *Vepra I: Vepra Gjuhësore* (Vol. 1, pp. 348–354). Tiranë: Mihal Duri.
- Xhuvani, A., & Çabej, E. (1980a). Parashtesat e gjuhës shqipe. In A. Xhuvani, *Vepra I: Vepra Gjuhësore* (Vol. 1, pp. 359–417). Tiranë: Mihal Duri.
- Xhuvani, A., & Çabej, E. (1980b). Prapashtesat e gjuhës shqipe. In A. Xhuvani, *Vepra I: Vepra Gjuhësore* (Vol. 1, pp. 419–581). Tiranë: Mihal Duri.

SPIS FOTOGRAFII³⁹

- Fot. 1. Strona tytułowa oryginalnego egzemplarza *Dottrina Christiana* (alb. *Doktrina e Kërshenë*), przechowywanego w Newberry Library w Chicago. Kolekcja specjalna księcia Luisa Luciena Bonaparte (Budi, 1618).
- Fot. 2. Strona tytułowa *Pasëqyra e t'rrëfyemit* (Ismajli, 2000, s. 165).
- Fot. 3. Strona tytułowa *Dictionarium Latino – Epiroticum* (B. Demiraj, 2008, s. 68).

³⁹ Wszystkie zamieszczone fotografie zostały wykonane przez autora.

- Fot. 4. Strona tytułowa *Cuneus Prophetarum* egzemplarza przechowywanego w Newberry Library w Chicago, pochodzącego z kolekcji specjalnej księcia Luisa Luciena Bonaparte (Bogdani, 1685).
- Fot. 5. Grzbiet oryginalnego egzemplarza *Dottrina Christiana*, przechowywanego w Newberry Library w Chicago. Kolekcja specjalna księcia Luisa Luciena Bonaparte (Budi, 1618).
- Fot. 6. Alfabet w *Dottrina Christiana* (Budi, 1618).
- Fot. 7. Fragmenty łańciskie *Dottrina Christiana* (Budi, 1618).
- Fot. 8. Początek przedmowy Franga Bardhi do *Dictionarium Latino – Epiroticum* (B. Demiraj, 2008, s. 74).
- Fot. 9. Strona 30 słownika Franga Bardhi, opracowanie fototypiczne (B. Demiraj, 2008, s. 140).
- Fot. 10. Strony *Cuneus Prophetarum* – oryginalny egzemplarz przechowywany w Newberry Library w Chicago, kolekcja specjalna księcia Luisa Luciena Bonaparte (Bogdani, 1685).
- Fot. 11. Strony pierwszego rozdziału *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685).
- Fot. 12. Strony drugiego rozdziału *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685).
- Fot. 13. Ozdobna rycina z wizerunkiem Najświętszej Maryi Panny, *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685).
- Fot. 14. Strony z tekstem Księgi Daniela po hebrajsku i po arabsku. *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685).
- Fot. 15. Strony z tekstem po hebrajsku, arabsku, włosku i albańsku. *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685).
- Fot. 16. Grzbiet oryginalnego wydania *Cuneus Prophetarum* (Bogdani, 1685).

Słowotwórstwo gegijskie XVII wieku

Artykuł stanowi analizę słowotwórczą albańskich tekstów z XVII wieku, napisanych w dialekcie gegijskim. Jedyne albańskie teksty tego okresu, zachowane do dziś, pochodzą z północnej Albanii i stanowią podstawę tak zwanej starej literatury albańskiej. Wszyscy autorzy pochodzili z północnej Albanii i używali podobnej odmiany dialektu gegijskiego. Dialekt gegijski może być uznany za standard w tym czasie, używany przez środowisko katolickie w regionie północnej Albanii. Współczesny język albański zawiera formacje słowotwórcze odpowiednie dla obu głównych dialektów gegijskiego i toskijskiego. Badania mają na celu zweryfikowanie struktur słowotwórczych pojawiających się w tekstach z XVII wieku.

Słowa kluczowe: słowotwórstwo, dialekt gegijski, siedemnastowieczna literatura albańska, Budi, Bardhi, Bogdani

Word Formation in 17th Century Gheg Albanian

The article constitutes a word formation analysis of the Gheg dialect Albanian texts from the 17th century. The only Albanian texts of this period preserved to this day come from northern Albania and form the basis of the so-called old Albanian literature. All their authors came from northern Albania and used a similar variation of the Gheg dialect. The Gheg dialect of Albanian at that time can be considered the standard used by the Catholic environment of Northern Albania. Modern Albanian contains word formations characteristic of both main dialects: Gheg and Tosk. The aim of the present research is to investigate the word-formation structures appearing in 17th century texts.

Keywords: word-formation, Gheg dialect, 17th century Albanian literature, Budi, Bardhi, Bogdani

Notka o autorze

Artur Karasiński (akarasinski@umk.pl; artur.karasinski@gmail.com) – bałkanolog, sławista; adiunkt w Katedrze Bałkanistyki na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika w Toruniu. Członek Bałkanologicznej Komisji Językoznawczej przy Międzynarodowym Komitecie Sławistów. Zajmuje się słowotwórstwem albańskim i bałkanizmami.

Artur Karasiński (akarasinski@umk.pl; artur.karasinski@gmail.com) – linguist; Associate Professor at the Department of Balkan Studies, Nicolas Copernicus University in Toruń. Member of the Balkan Linguistic Commission of the International Committee of Slavists. His main research field is Albanian word formation and balkanisms.